

แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครอง สวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม

โดย

นางสุภัทรา แก้วชาญศิลป์

กรมประชาสัมพันธ์
กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

06358 ๙๗

**แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพ
เด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ**

ผลงานลำดับ 2

โดย

นางสุภัทรา แก้วชาญศิลป์

**เพื่อเสนอพิจารณาให้ดำรงตำแหน่ง
เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 10 ชช.
(ที่ปรึกษาวิชาการสวัสดิการสังคม)**

**กรมประชาสงเคราะห์
กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม**

คำนำ

เนื่องจากสถานการณ์ในด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน เป็นประเด็นที่สังคมให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกรณีเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน ทั้งในการให้ความคุ้มครองสิทธิ และการให้ความช่วยเหลือ บำบัด และฟื้นฟูกันอย่างจริงจังจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้ทำการศึกษา เรื่องแนวทางการช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม เพื่อให้ได้ทราบถึงรายละเอียดข้อเท็จจริงอันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินงาน และได้พิจารณาเห็นว่าการศึกษาในเรื่องดังกล่าว น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปพิจารณาและปฏิบัติตามขอบเขตที่รับผิดชอบ รวมถึงการประสานความร่วมมือ การสร้างเครือข่ายในการให้ความช่วยเหลือ โดยคำนึงถึงเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมเป็นเป้าหมายหลัก

ในการดำเนินงานศึกษาครั้งนี้ ขอขอบพระคุณผู้บริหารระดับสูง นักวิชาการ คณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูลให้ความร่วมมือช่วยเหลือทุก ๆ ด้าน ตลอดจนให้ข้อคิดเห็น ให้คำปรึกษาแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และจัดทำเอกสารจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี อย่างไรก็ตามในการศึกษาอาจจะขาดความสมบูรณ์ในบางประการ แต่ก็หวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานการช่วยเหลือคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมต่อไป

สุภัทรา แก้วชาญศิลป์

สิงหาคม 2542

บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่อง แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา และผลการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กในปัจจุบัน ตลอดจนเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรมของสังคมไทยในภาพรวม และแนวทางการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของกรมประชาสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับทิศทางนั้น โดยทำการสอบถามความคิดเห็นจากผู้บริหาร นักวิชาการ และนักวิชาชีพที่มีประสบการณ์การทำงานด้านนี้ทั้งทางตรง และทางอ้อมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จำนวน 20 คน

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมในปัจจุบัน เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะตัวเด็กแต่ละรายแบบแยกส่วน การทำงานตามบทบาทความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ในแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการประสานความร่วมมือ และเชื่อมโยงข้อมูลการปฏิบัติงาน ดังนั้น แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กในภาพรวมจะต้องพัฒนาให้เกิดการประสานการทำงานระหว่างภาครัฐและเอกชนด้วยความสอดคล้องอย่างเป็นเอกภาพ ทั้งนี้ในส่วนของการป้องกันปัญหาจะต้องมีการรณรงค์ทางสังคมให้มีอาสาสมัครเฝ้าระวังทางสังคม เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมดูแลป้องกันและแก้ไขปัญหาสมาชิก รวมถึงการมีการพัฒนาการบริหารที่ต้องกำหนดนโยบาย เป้าหมายการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน โดยมีเกณฑ์ชี้วัดการทำงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สำหรับการช่วยเหลือเด็กในระยะวิกฤตินั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการประสานการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือแบบครบวงจร ตั้งแต่การบำบัดรักษา ฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ตลอดจนการดำเนินการด้านกฎหมาย ในลักษณะการทำงานแบบสหวิชาชีพ

ในส่วนแนวทางการดำเนินงานของกรมประชาสงเคราะห์ กรมจะต้องเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมประสานงาน และติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นกิจกรรมปฏิบัติที่เกี่ยวกับการรณรงค์ทางสังคม การสร้างเอกภาพในแผนนโยบาย การดำเนินงานช่วยเหลือ การรวบรวมข้อมูล และให้การสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร และวิชาการแก่หน่วยงานภาคเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือเด็กด้านงานสังคมสงเคราะห์ อีกทั้งจะต้องเป็นผู้ผลักดันและประสานงานให้เกิดทีมงานสหวิชาชีพในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทั่วทุกภูมิภาค

สำหรับข้อเสนอแนะต่อกรมประชาสงเคราะห์ในการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ประกอบด้วย

1. กรมควรพัฒนาให้มีนักสังคมสงเคราะห์ที่มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์การทำงานด้านเด็กที่ถูกทารุณกรรมเป็นการเฉพาะ โดยจะต้องฝึกอบรมให้ความรู้ทักษะเฉพาะด้านแก่บุคลากรกลุ่มนี้อยู่เสมอ
2. กรมจะต้องกำหนดมาตรฐานชีวิตคุณภาพการช่วยเหลือเด็กทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และการจัดบริการของสถานสงเคราะห์ ตลอดจน มาตรฐานการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ รวมถึงกำหนดคุณสมบัติหลักเกณฑ์ในการออกใบอนุญาต และเพิกถอนใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพนักสังคมสงเคราะห์ด้วย
3. ส่งเสริมขยายบริการรองรับในด้านครอบครัวอุปถัมภ์หรือครอบครัวอุปการะแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ซึ่งไม่สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวได้
4. จัดให้มีสถานที่เฉพาะสำหรับเด็กที่ถูกทารุณกรรมเข้าไปพักในระหว่างการบำบัดฟื้นฟูไม่ให้ปะปนกับเด็กผู้ด้อยโอกาสประเภทอื่น เพื่อให้การดูแลรักษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมตามหลักวิชาการ

5. จัดให้มีอาสาสมัครช่วยงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก โดยอาจขอความช่วยเหลือจากนักสังคมสงเคราะห์ที่เกษียณอายุราชการแล้ว มามีส่วนร่วมดำเนินการด้านนี้

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบควรกำหนดมาตรฐานชี้วัดการปฏิบัติงานด้านการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมในแต่ละวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

2. ควรกำหนดให้มีบุคลากรที่รับผิดชอบการทำงานกับเด็กที่ถูกทารุณกรรมโดยเฉพาะ เนื่องจากงานด้านนี้เป็นงานที่ละเอียดอ่อน และต้องใช้ทักษะประสบการณ์การทำงานอย่างมาก รวมทั้งต้องมีการฝึกอบรมบุคลากรด้านนี้อยู่เสมอ

3. ควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระหว่างกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อหาแนวทางในการรณรงค์ให้ชุมชน สังคม เกิดความตระหนักและช่วยกันสอดส่องดูแลป้องกันการทารุณกรรมเด็ก

4. ผลักดันการออกกฎหมายกำหนดทิศทาง และบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ในการช่วยเหลือและคุ้มครองสิทธิเด็กทั้งในด้านการพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขฟื้นฟู ที่ให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนทำหน้าที่ในการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กอย่างเต็มรูปแบบ ตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ และหากมีการกระทำทารุณกรรมเด็ก รัฐมีอำนาจแยกตัวเด็กออกมาให้การคุ้มครองได้เป็นพิเศษ ตลอดจนให้ความคุ้มครองนักวิชาชีพที่ปฏิบัติงานด้านนี้ด้วย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ.....	(ก)
บทคัดย่อ.....	(ข)
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
มูลเหตุจูงใจในการศึกษา.....	5
วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	6
ขอบเขตการศึกษา.....	6
ประชากรที่ศึกษา.....	7
ระเบียบวิธีการศึกษา.....	9
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	10
ความเชื่อถือได้ของข้อมูล.....	11
การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล.....	12
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา.....	13
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา.....	14

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 2 แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	15
แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็ก.....	16
แนวคิดเกี่ยวกับการทารุณกรรมเด็ก.....	18
แนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก.....	23
แนวคิดด้านกฎหมาย.....	23
แนวคิดด้านสวัสดิการเด็ก.....	28
แนวคิดการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพ.....	30
แนวคิดพุทธศาสนากับการพัฒนาคนและสังคม.....	37
แนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่.....	39
แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2540-2544)	40
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	42
บทที่ 3 หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก.....	48
ที่ถูกทารุณกรรม	
หน่วยงานด้านการแพทย์.....	49
หน่วยงานด้านสังคมสงเคราะห์.....	53
หน่วยงานด้านกฎหมาย.....	63

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก

1. แบบสัมภาษณ์เรื่อง “แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก..... (1)
 ที่ถูกทารุณกรรม
2. บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม..... (4)
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่....) พ.ศ.....
3. การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการสอบสวน..... (10)
 และการดูแลช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม
4. สรุปโครงสร้างการคุ้มครองในขั้นตอนของงานสังคมสงเคราะห์..... (13)
 และกระบวนการยุติธรรม

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	แสดงสถิติคดีเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้เสียหายปี พ.ศ. 2539-2541	72
ตารางที่ 2	แสดงความคิดเห็นของประชากรที่ศึกษาต่อแนวทางการช่วยเหลือ..... และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม	107

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	แสดงถึงลักษณะการประสานความร่วมมือระหว่าง..... กรมประชาสงเคราะห์กับองค์กรเครือข่ายในการช่วยเหลือและ คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก	123

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“เด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า” คือคำกล่าวที่รับรู้กันโดยทั่วไปอยู่เสมอ ซึ่งหากได้พิจารณาพิเคราะห์ก็จะสะท้อนให้เห็นถึงสัจธรรมอันเป็นธรรมชาติพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ประการหนึ่งที่ว่า วงจรแห่งชีวิตที่สำคัญก็คือ การเกิด การเจริญวัย ขยายเผ่าพันธุ์ เพื่อสร้างสรรอนาคตของสังคมและมวลมนุษย์อย่างต่อเนื่อง และหมุนเวียนโดยไม่รู้จบ

ดังนั้น เด็กคือทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เงื่อนไขประการสำคัญของความมีคุณค่าของเด็ก ขึ้นอยู่ที่ว่า เด็กที่ก้าวเดินผ่านชีวิตและประสบการณ์จนเติบโตเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ มีคุณสมบัติหรือสังสมคุณสมบัติพื้นฐานภายในของความเป็นมนุษย์มาอย่างไร มีความพร้อมด้วยวุฒิภาวะอันประกอบด้วยความรู้สึกรู้คิด จิตวิญญาณ ตลอดจนพฤติกรรมอันเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตของตนและสังคมให้ดำเนินไปด้วยความผาสุกสงบร่มเย็นมากน้อยเพียงใด องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมมีความสัมพันธ์สอดคล้องมาจากการพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก ให้เส้นทางการพัฒนาชีวิตตั้งแต่วัยเด็กดำเนินไปด้วยความสมดุลย์ ทรงคุณค่าแห่งความดีงาม ผลที่เกิดขึ้นต่อชีวิตตนและครอบครัว สังคม ก็ย่อมบรรลุมรรคผลของความสงบสุขเรียบร้อยและมั่นคง แต่ในขณะเดียวกันหากเส้นทางเดินดังกล่าวไม่สามารถดำเนินไปด้วยความถูกต้องดีงาม ผลที่เกิดขึ้นก็คือความล้มเหลว และอาจนำมาซึ่งผลกระทบในทางพฤติกรรมและสังคมที่ไม่พึงประสงค์ที่ติดตามมาอีกนานับประการ

คำกล่าวข้างต้นนี้ จึงมุ่งที่จะชี้ให้เห็นถึงสภาพความสำคัญเกี่ยวกับเด็ก ซึ่งหมายถึงถึงมนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น¹ ว่ามีความสำคัญอย่างไร และการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน เพื่อให้เด็กได้เจริญ

เติบโตก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพลเมืองที่ดีของสังคมควรจะเป็นอย่างไร แต่จากสถานการณ์ทางสังคมในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ข้อเท็จจริงปรากฏให้เห็นว่า ปัญหาเด็กถูกระงับทำทารุณกรรมในสังคมไทยยังมีอยู่ และนับวันจะทวีความรุนแรงและมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นมีทั้งในลักษณะที่เปิดเผยและซ่อนเร้นปิดบัง แต่ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในลักษณะใด ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นย่อมก่อบาปสร้างกรรมให้กับตัวเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ลักษณะหรือรูปแบบที่กระทำทารุณกรรมต่อตัวเด็กมีทั้งการเฆี่ยนตีเด็กที่รุนแรง การกระตืบ ตบ ชัง บังคับให้ทำงาน อย่างหนัก การข่มขืน กระทำอนาจาร และรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งอาจแยกแยะให้เห็นเป็นรายการนี้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เด็กหญิง อายุ 2 เดือน ถูก มารดา โยนลงมาจากตึกชั้น 10 เสียชีวิตทันที เหตุเกิดที่กรุงเทพมหานคร²

เด็กหญิง อายุ 8 เดือน ถูก คนเลี้ยง หุบตีจนกระดูกหน้าแข้งหักทั้ง 2 ข้าง มีอาการสมองบวม เลือดออกในเยื่อหุ้มสมองและมีแผลฟกช้ำที่หน้าอก เหตุเกิดที่จังหวัดชลบุรี³

เด็กชาย อายุ 1 ปี ถูก บิดาเลี้ยง ตบตามร่างกายและใบหน้า จับตัวกระแทกกับพื้น ทำให้เด็กมีเลือดคั่งในสมอง กระโหลกศีรษะด้านหลังบวม สมองบวม ศีรษะด้านหน้าบวม เหตุเกิดที่จังหวัดสมุทรปราการ⁴

เด็กหญิง อายุ 3 ปี ถูก มารดาแท้ ๆ ร่วมกับบิดาเลี้ยง ทำร้ายร่างกายจนบอบช้ำ อวัยวะภายในทั้งช่องท้องและสมองได้รับความกระทบกระเทือนจากการถูกตีด้วยไม้แขวนเสื้อ สายไฟฟ้า และถูกชกที่หน้าจนสมองบวม กระโหลกศีรษะซ้ายร้าว เหตุเกิดที่จังหวัดปทุมธานี⁵

เด็กชาย อายุ 4 ปี ถูก บิดาเลี้ยง ใช้ไม้ขีดเปลตีตามลำตัวจนไม้ขีดแปลงหัก และเตะเด็กชายชนกำแพง 4 ครั้ง พร้อมทั้งใช้สายยางฟาดตามลำตัว และจับศีรษะเด็กกระแทกกับพื้น เหตุเกิดที่กรุงเทพมหานคร⁶

เด็กหญิง อายุ 13 ปี ถูก บิดาแท้ ๆ ทำการข่มขืนกระทำชำเราตั้งแต่อายุ 11 ปี เหตุเกิดที่จังหวัดปทุมธานี⁷

จากรายงานของกองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์ พบว่า สถิติการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ในปีงบประมาณ 2540 มีจำนวน 200 ราย^๑ และปรากฏว่า นอกจากเด็กจะถูกกระทำทารุณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว หากการดำเนินการช่วยเหลือและคุ้มครองไม่สามารถกระทำได้อย่างถูกต้อง และทันกับช่วงเวลาที่เหมาะสมแล้ว เด็กมีโอกาสดูกกระทำทารุณกรรมซ้ำอีกจนถึงขั้นพิการหรืออาจเสียชีวิตได้ ซึ่งบาดแผลทางกายที่เกิดขึ้นต่อตัวเด็กก็ต้องรีบเร่งให้การช่วยเหลือดูแลบำบัดรักษาให้ครบถ้วนทั้งในด้านการแพทย์และการสังคมสงเคราะห์ สำหรับบาดแผลทางใจที่เกิดขึ้นและฝังซ่อนเร้น เก็บกดอยู่ในมโนสำนึกของเด็กนั้น เป็นสิ่งที่ยากจะหยั่งถึงความรู้สึกที่แท้จริงของเด็กได้ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความชำนาญการในวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการช่วยเหลือคุ้มครอง สวัสดิภาพเด็ก และความละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก มิฉะนั้นผลกระทบย่อมเกิดขึ้นต่อตัวเด็กทั้งในด้านอารมณ์ จิตใจ และพฤติกรรม และอาจกลายเป็นปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา อาทิ การเร่ร่อน หนีออกจากบ้าน ความก้าวร้าวจนเป็นนิสัย การติดยาเสพติด การถูกชักจูงไปสู่ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น หากกล่าวโดยสรุปก็คือย่อมส่งผลกระทบต่อศีลธรรม จริยธรรมในสังคมนั่นเอง ดังนั้นในการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงมาตรการต่าง ๆ อย่างละเอียดรอบคอบ โดยมุ่งเป้าหมายที่จิตใจของเด็กเป็นหลักสำคัญด้วย

ในการศึกษาถึงสาเหตุของการกระทำทารุณกรรมเด็ก พบว่า อาจเกิดจาก^๑

1. ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว สังคม ส่งผลกระทบต่อการทำหน้าที่ของสถาบันครอบครัวและสังคม การเลี้ยงดูเด็กและกระทำต่อเด็ก ดำเนินไปตามจารีตประเพณีเก่า ๆ รวมไปถึงการใช้อำนาจนิยมเป็นหลัก ประกอบกับลักษณะสังคมแบบตัวใครตัวมันทำให้สังคมขาดความประสานเชื่อมโยง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สภาพครอบครัวที่เป็นครอบครัวเดี่ยว มีความเครียด แตกแยก ทะเลาะเบาะแว้ง ไม่อบอุ่น

2. ลักษณะพฤติกรรมของเด็ก เด็กมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ ขารมณณ์ เช่น สมาธิต่ำ หรือมีปัญหาในการเรียนรู้ เป็นเด็กที่เลี้ยงยาก การมีปัญหาในการดูแลเด็ก เหล่านี้ จะทำให้ผู้ใหญ่เหนื่อยและโมโหเด็กได้มาก ก็อาจลงโทษเด็กด้วยอารมณ์โกรธ

3. สภาวะแวดล้อมวิกฤติ อันเกิดจากสถานการณ์การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้น การพัฒนาทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เน้นสร้างความทันสมัยในเมืองศูนย์กลาง จนทำให้ เกิดสภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจอย่างไม่เหมาะสม สังคมขาดดุลยภาพ เกิดช่องว่าง ระหว่างคนในสังคม เกิดสิ่งยั่วยุ กระตุ้นให้เกิดลัทธิบริโภคนิยมทางวัตถุและอบายมุขประเภท ต่าง ๆ ทั้งทางเพศและความรุนแรงในสื่อมวลชนหลายแขนง

สำหรับการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมที่ผ่านมา สิ่งที่ยังคงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยึดถือเป็นกรอบแนวทางพื้นฐานในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติในระดับต่าง ๆ อาทิ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎหมายจารีตประเพณี กฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ประมวลกฎหมาย อาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมไปถึงแผนงานนโยบายที่เกี่ยวข้องก็ได้มุ่ง ประเด็นสาระสำคัญไปที่วิธีปฏิบัติในการช่วยเหลือเด็ก ลักษณะปัญหา ข้อจำกัด หรือข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน รวมถึงการให้ความสำคัญต่อกระบวนการหรือระบบการทำงานในการช่วยเหลือเด็ก

ในกระบวนการดำเนินงานคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม จะพบว่าการช่วยเหลือและคุ้มครอง มีทั้งมาตรการด้านกฎหมาย ด้านการแพทย์ และการสังคมสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของมาตรการทางกฎหมายนั้น องค์การของรัฐที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองให้ความ เป็นธรรมกับเด็กที่ถูกทารุณกรรม และมีบทบาทในการดำเนินการตามกฎหมายได้แก่หน่วยงาน ในสายงานกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ตำรวจ อัยการ และผู้พิพากษา และยังมีหน่วยงาน ด้านการแพทย์ และสังคมสงเคราะห์ ซึ่งจะดำเนินการในด้านการให้การช่วยเหลือแก้ไข บำบัด พิ้นฟู และพัฒนาเด็กที่ถูกทารุณกรรมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้มีสภาพปกติ นั้น ทั้งนี้ หน่วยงานหลักที่สำคัญของรัฐหน่วยงานหนึ่งที่มารองรับการดำเนินงานในการคุ้มครอง สวัสดิภาพเด็กด้านการสังคมสงเคราะห์ก็คือ กรมประชาสงเคราะห์

อย่างไรก็ตาม หากได้พิจารณาวิเคราะห์ถึงสภาพแวดล้อมทางสังคม จะพบว่า ปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็กมีความรุนแรงมากขึ้น และเกิดขึ้นได้ทั่วไปในบ้าน โรงเรียน สถานับทางสังคมอื่น ๆ แม้แต่วัด เป็นต้น โดยผู้ที่กระทำทารุณกรรมเด็กนั้น เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดสนิทสนม หรือเป็นบิดามารดา หรือเครือญาติเสียด้วยซ้ำ ประกอบกับความรุนแรงที่เด็กได้รับนั้น มิได้มีผลต่อด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น หากยังส่งผลกระทบต่อสภาพองค์รวมของเด็ก ทั้งร่างกาย จิตใจ อามรณ์ ความรู้สึก คักดิ์ศรี คุณค่าในตัวเอง อันเป็นผลกระทบที่ซับซ้อนและลึกซึ้งอย่างยิ่ง และจำเป็นที่จะต้องใช้กระบวนการในการช่วยเหลือที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้ง ทันทการณ์ เข้ามาดำเนินการ จึงจะสามารถให้ความช่วยเหลือได้ทันท่วงที ตอบสนองต่อปัญหา และผลกระทบได้รวดเร็ว

ดังนั้นในการศึกษาการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กถูกทารุณกรรม ในครั้งนี้ จึงได้พยายามที่จะศึกษาในภาพรวมของการบริหารความช่วยเหลือตามกระบวนการ และขั้นตอนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อบทบาทของกรมประชาสงเคราะห์ในการประสาน เครือข่ายการปฏิบัติงาน การกำหนดรูปแบบการให้ความช่วยเหลือแบบผสมผสาน รวมถึงการ ผนึกกำลังทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการประสานงานกันอย่าง แท้จริง

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

ในการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตัวเด็กมีความรุนแรง ซับซ้อน และขยายขอบเขตปริมาณเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในการดำเนินการช่วยเหลือต้องอาศัยกระบวนการขั้นตอน เทคนิควิธีการ รวมไปถึงความ ตระหนักของครอบครัวและสังคมต่อปัญหา บทบาทการให้ความร่วมมือจากบุคคล องค์กร และสถานต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน วัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย สื่อสารมวลชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน จึงจะทำให้การช่วยเหลือสามารถผนึกพลังไปสู่ การแก้ไขและป้องกันปัญหาได้อย่างสมบูรณ์และเหมาะสม แต่จากการประสานงานในการ ปฏิบัติงานร่วมกัน พบว่า การทำงานยังเป็นไปในลักษณะที่ว่าต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ

ขาดความสามัคคี และไม่สามารถประสานความร่วมมืออย่างเป็นเอกภาพ ทำให้ยังไม่สามารถดำเนินการช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมได้อย่างเหมาะสม ตรงกับสภาพปัญหาและข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ตระหนักถึงการพัฒนาระบบโครงสร้างในการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมให้มีลักษณะที่ครอบคลุมรอบด้าน และสามารถนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน รวมถึงการพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคม ตลอดจนการพัฒนาการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของกรมประชาสงเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกภาพในการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา ตลอดจนผลการดำเนินงานในการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม
2. เพื่อเสนอแนะแนวทาง ทิศทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทย
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของกรมประชาสงเคราะห์ที่เหมาะสมและสามารถทำหน้าที่เป็นองค์กรในการเชื่อมประสานการปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูล ความคิดเห็นอันเกี่ยวกับแนวนโยบาย กระบวนการ ขั้นตอน วิธีปฏิบัติ รวมถึงผลของการดำเนินงานจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครอบคลุมทั้งในด้านวิชาการ กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ การบริหาร

จัดการเพื่อการรณรงค์ส่งเสริม การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน และการประสานงาน ร่วมกัน ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงาน เพื่อกำหนดแนวทาง ทิศทางการ ดำเนินงานที่เหมาะสมในการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทย ให้ครอบคลุมและเกี่ยวข้องในทุกองค์การที่รับผิดชอบ โดยการศึกษาครั้งนี้จะครอบคลุมถึง

1. ผลการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมของ สังคมไทยในปัจจุบัน ตลอดจนปัญหา อุปสรรคการดำเนินงาน และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิ ภาพการดำเนินงาน
2. แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม ใน ภาพรวม
3. แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมของกรม ประชาสงเคราะห์

4. ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้บริหาร นักวิชาชีพ และนักวิชาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านสวัสดิ ภาพของเด็กที่ถูกทารุณกรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ 11 คน ภาคเอกชน 7 คน และนักวิชาการ 2 คน รวม 20 คน โดยประชากรที่ศึกษานี้ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ เคยผ่านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องมาแล้วทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ประกอบด้วย

ภาครัฐ

1. นางปวีณา

หงสกุล

รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
(ขณะสัมภาษณ์ดำรงตำแหน่ง
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงาน
และสวัสดิการสังคม)

2. นายฉิระวัชร	จันทร์ประเสริฐ	อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์
3. นางสาวเสาวภาคย์	ศุภนิตย์	ผู้ตรวจราชการกระทรวงแรงงาน
และสวัสดิการสังคม
4. พลตำรวจตรีสุรศักดิ์	สุทธารมณ	ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง
5. นายวัชรินทร์	ปัจเจกวิญญูสกุล	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาล
เยาวชนและครอบครัวกลาง
6. นายโอภาษ	วโรภาษ	อัยการประจำกรม
สำนักงานอัยการสูงสุด
7. นางวิสา	เบญจะมโน	ผู้อำนวยการกองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก
กรมประชาสัมพันธ์
8. นายเปลี่ยน	แดงหวาน	หัวหน้าฝ่ายสวัสดิภาพเด็ก
กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก
กรมประชาสัมพันธ์
9. นางจงรักษ์	มุสิกะมาน	หัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัว
กรุงเทพมหานคร
กรมประชาสัมพันธ์
10. นางเรวดี	ตันเสถียร	นักสังคมสงเคราะห์
กรมประชาสัมพันธ์
11. นางสาวณัฐวดี	ณ มโนรม	นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยจิตเวชเด็ก
โรงพยาบาลศิริราช
ภาคเอกชน		
1. คุณหญิงสำหรี	จิตตินันท์	รองประธานอำนวยการมูลนิธิ
สงเคราะห์เด็ก สภากาชาดไทย
2. นายวัลลภ	ตั้งคนานุรักษ์	สมาชิกวุฒิสภา และ
เลขาธิการมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก
3. นายสรรพสิทธิ์	คุมพ์ประพันธ์	ผู้อำนวยการมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

4. นายมนตรี	สินทวีชัย	เลขาธิการมูลนิธิคุ้มครองเด็ก
5. แม่ชีคันสนีย์	เสถียรสุด	ผู้อำนวยการกองทุนเสถียรธรรมสถาน
6. นางสาวกิตติยา	พรสัจจา	เจ้าหน้าที่บริหารโครงการคุ้มครองเด็ก
องค์การยูนิเซฟ ประจำประเทศไทย
7. นางสาวบุญล้อม	กานต์ศักดิ์สรานู	หัวหน้าฝ่ายฟื้นฟูสภาพครอบครัว และ
ช่วยเหลือติดตามตานอกสมรส
สหทัยมูลนิธิ

นักวิชาการ

1. นายเดชา	สังขวรรณ	คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. นางอภิญา	เวชชัย	อาจารย์ประจำ
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

5. ระเบียบวิธีการศึกษา

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Survey) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมจากเอกสาร บทความ หนังสือ วารสาร รายงาน รวมทั้งงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปศึกษาประกอบกับกรให้สัมภาษณ์ของประชากรที่ศึกษา

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Survey) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลากรที่เกี่ยวข้องตามกรอบในการศึกษา ซึ่งเป็นลักษณะของการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยใช้การสัมภาษณ์ทั้งในแบบเปิดกว้าง เพื่อความยืดหยุ่นและให้อิสระแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พูดถึงเรื่องราว ความรู้สึก ความคิดเห็นและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง ซึ่งการสัมภาษณ์จะใช้

สถานที่ตามแหล่งปฏิบัติงานของประชากรที่ศึกษา ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน – 16 กรกฎาคม 2542

ทั้งนี้จะมีการจดบันทึกและบันทึกเสียงในระหว่างการสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาจะรวบรวมแนวความคิดและจดข้อมูลบันทึกสรุปใจความสำคัญจากคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ ร่วมไปกับการบันทึกเสียง เพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้สะดวกและง่ายยิ่งขึ้น ในการถอดความ และวิเคราะห์ข้อมูลในภายหลัง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์และเครื่องบันทึกเสียง ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบเจาะลึกไม่เป็นทางการ และเป็นเครื่องมือที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเอง โดยศึกษาจากเทคนิคการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่เป็นลักษณะ Non-Structural Interview Guidelines โดยจะครอบคลุมตามกรอบแนวคิดและขอบเขตการวิจัยที่ต้องการศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งการเรียงลำดับและเนื้อหาของคำถามสามารถปรับได้ตามลักษณะของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยอาศัยหลักการตั้งคำถามที่มีความชัดเจน เป็นข้อความที่เข้าใจง่าย ใช้คำถามปลายเปิดที่ไม่เป็นแนวคำถามนำ สำหรับแนวคำถามมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล ตำแหน่ง และหน่วยงานที่สังกัด
- ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรม ในสังคมไทย ได้แก่

- ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทยขององค์กรที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน
- ปัญหาอุปสรรคในระหว่างการทำงาน และวิธีการแก้ไขปัญหา
- ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทย ให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ
- บทบาทที่ควรจะเป็นของสถาบัน / หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การช่วยเหลือและให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันการเมืองและกฎหมาย องค์กรภาครัฐ ทั้งด้านการแพทย์ สาธารณสุข และสังคมสงเคราะห์ องค์กรภาคเอกชนและสื่อมวลชน
- รูปแบบและบทบาทการดำเนินงานของกรมประชาสงเคราะห์ในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในอนาคต
- ข้อเสนอแนะอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม

ความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ผู้ศึกษากำหนดให้มีการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์เจาะลึกในด้านเนื้อหา แนวคำถาม การลำดับคำถาม ลักษณะของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ภาษา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงการมีการทดลองฝึกการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณสมบัติและสภาพใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูลจริง จำนวน 4 ราย เพื่อศึกษาสำรวจแนวคำถาม การลำดับคำถาม และลักษณะของคำถามว่าสื่อความหมายตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และมีอุปสรรค

ในการตอบคำถามประการใดบ้าง แล้วจึงนำผลที่ได้มาทำการแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่บกพร่อง เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้กับประชากรที่ศึกษาจริง

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อให้เกิดความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่เกิดจากการศึกษาวิจัยนี้ โดยกำหนดวิธีการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลดังนี้

1. ก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้ศึกษาจะอธิบายให้กลุ่มเป้าหมายทราบและเข้าใจ ขั้นตอนวิธีการในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความร่วมมือด้วยความเต็มใจ สามารถให้ข้อมูลได้ตามความเป็นจริง

2. ผู้ศึกษาจะทำการบันทึกการสัมภาษณ์ โดยใช้เทปบันทึกเสียงพร้อมทั้งการจดบันทึกต่าง ๆ ระหว่างทำการสัมภาษณ์ โดยการขออนุญาตจากผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกราย และเมื่อการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง ผู้ศึกษากำหนดถอดเทปการสัมภาษณ์อย่างละเอียดตามความเป็นจริงในทันทีวันต่อวัน ซึ่งการถอดเทปโดยทันทีนี้จะช่วยให้สามารถเรียบเรียงลำดับประเด็นและเหตุการณ์ได้ รวมถึงช่วยนำไปสู่การสรุปข้อมูลเป็นระยะ ๆ รวมถึงสามารถวางแผนการสัมภาษณ์ครั้งต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย

3. ผู้ศึกษาจะให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณในการสัมภาษณ์ โดยถือว่าข้อมูลที่ได้มาจากผู้ให้สัมภาษณ์ที่นำมาเผยแพร่ นั้น จะเป็นข้อมูลที่เกิดจากความเต็มใจของผู้ให้สัมภาษณ์ และจะไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายใด ๆ กับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แนวคำถามในการวิจัยที่ได้กำหนดขึ้น ข้อมูลที่ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมได้นั้นจะนำมาวิเคราะห์แบบเชิงคุณภาพ และจะใช้การนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

7. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

เด็กที่ถูกทารุณกรรม

ผู้ที่มีอายุไม่ครบ 18 ปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส และเป็นผู้ที่ถูกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นทำร้ายร่างกาย จิตใจหรือล่วงเกินทางเพศ จนมีผลกระทบ หรือได้รับอันตรายต่อสุขภาพอนามัย และสุขภาพจิต (อารมณ์ จิตใจ)

การกระทำทารุณกรรม แบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การทารุณทางร่างกาย หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่มีสาเหตุเป็นเหตุ เป็นการก่อให้เกิดการบาดเจ็บโดยเจตนา ได้แก่ การทำร้ายเด็กให้ได้รับบาดเจ็บมากกว่าการลงโทษธรรมดา เช่น การจี้ด้วยบุหรี่ การใช้น้ำร้อนลวก การนวดด้วยเตารีด หรือการใช้ไฟฟ้ารัด
2. การทารุณกรรมทางจิตใจ หมายถึง การทำให้เด็กทุกข์ทรมานใจ เกิดความหวาดกลัว หรือทำให้เด็กรู้สึกว่าตนเองไร้ความสามารถ ไม่เป็นที่ต้องการของผู้อื่น ลักษณะการทารุณแบบนี้ได้แก่ การตั้งใจทำร้ายจิตใจเด็กด้วยคำพูด การดูต่ำ ว่ากล่าว ตำหนิ ประชดประชัน ที่มีความรุนแรงมากกว่าการตักเตือนสั่งสอนธรรมดา ตลอดจนการเฉยเมยทอดทิ้ง และการกักขัง เป็นต้น
3. การทารุณกรรมทางเพศ เป็นพฤติกรรมทางเพศที่กระทำต่อเด็กที่ไม่เหมาะสมต่อวัย โดยเด็กอาจจะยินยอมหรือไม่ก็ได้ ซึ่งพฤติกรรมนั้นมีผลตอบสนองต่อความต้องการทางเพศของผู้กระทำ
4. การปล่อยปละละเลยไม่ดูแลเอาใจใส่ เป็นการที่บิดา มารดาหรือผู้ปกครองไม่สนใจเลี้ยงดู อบรม สั่งสอน และไม่ให้อุปนิสัยที่จำเป็นแก่เด็กในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย รวมถึงการไม่ดูแลให้การรักษาพยาบาลเด็กเมื่อจำเป็น และไม่ให้การศึกษที่เหมาะสมแก่เด็กด้วย

การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

การที่เด็กถูกกระทำทารุณกรรมจากบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่น ทั้งภายในครอบครัวและภายนอกครอบครัว จะได้รับการช่วยเหลือดูแลทั้งในด้านการป้องกัน แก้ไข และ

พัฒนา อันเป็นพื้นฐานของสิทธิที่พึงได้รับอย่างเหมาะสมตามมาตรฐานทางสังคม และทางกฎหมาย

8. ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ได้ทราบถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับเด็กที่ถูกทารุณกรรม ตลอดจนผลการดำเนินงานในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม รวมถึงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานทั้งด้านเทคนิค วิธีปฏิบัติโดยตรงต่อตัวเด็ก และระบบกลไกในการบริหารงานที่ผ่านมา
2. ทำให้มีแนวทางและทิศทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมไทย ที่ครอบคลุมทุกระบวนการขั้นตอนการปฏิบัติงานในภาพรวมของทุกองค์กรที่รับผิดชอบ
3. ทำให้กรมประชาสงเคราะห์สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาปรับปรุงระบบและวิธีการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ที่สามารถเชื่อมประสานการปฏิบัติงานกับองค์กรเครือข่ายได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ก. แนวคิด

1. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็ก

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กนั้น มีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ ตัวเด็ก พ่อแม่ และสังคมหรือรัฐ ซึ่ง 3 ส่วนนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในเชิงอำนาจ คือ มีปฏิสัมพันธ์ (Reaction) และได้ตอบซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถแบ่งแนวคิดในการปฏิบัติต่อเด็กออกเป็น 3 แนวคิดคือ¹⁰

- 1.1 แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่
- 1.2 แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของสังคมหรือรัฐ
- 1.3 แนวคิดเด็กมีสิทธิอำนาจในฐานะปัจเจกชน

1.1 แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่

แนวคิดนี้เกิดจากความคิดที่ถือว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะดำรงสังคมส่วนรวมเอาไว้ได้ เพราะสังคมส่วนรวมในสมัยแรกๆ ยังไม่มีความเข้มแข็งเหมือนรัฐในสมัยปัจจุบัน เช่น เป็นชนเผ่าต่าง ๆ แนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิด "กระแสหลัก" (Mainstream) ในสังคมทุกแห่ง พบได้มากที่สุด และฝังตัวอยู่ในสังคมอย่างลึกซึ้งซึ่งมีมาตั้งแต่สังคมโบราณจนกระทั่งสังคมปัจจุบัน แนวคิดนี้ถือว่าเด็กเป็นสมบัติส่วนตัวของพ่อแม่ สังคมภายนอกหรือรัฐหรือบุคคลทั่วไปไม่เข้าแทรกแซง พ่อแม่มีสิทธิและอำนาจเหนือลูกอย่างเด็ดขาด จะปฏิบัติต่อเด็กอย่างไรดีเลิศเพียงใดก็ได้ หรือจะลงโทษถึงขนาดสังหารชีวิตก็สามารถกระทำได้¹¹

1.2 แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของสังคมหรือรัฐ

แนวคิดนี้เกิดจากการเห็นความสำคัญของ "ส่วนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่" ว่ามีความสำคัญกว่าส่วนย่อย โดยส่วนใหญ่เป็นหลักที่รองรับส่วนย่อยเอาไว้ ส่วนย่อยไม่อาจดำรงอยู่ได้ถ้าปราศจากส่วนใหญ่ แนวความคิดนี้เป็นความคิดของอริสโตเติล ซึ่งเป็นรากฐานของความคิดเรื่องรัฐที่ว่า รัฐเป็นส่วนใหญ่ บัณฑิตจะเป็นส่วนย่อยที่ดำรงอยู่ในรัฐ รัฐมีความสำคัญกว่าบัณฑิต

แนวความคิดนี้ถือว่า รัฐมีความสำคัญทำให้เกิดการปฏิบัติต่อเด็กในฐานะที่เป็น "สมบัติของสังคม" (หรือรัฐ) พ่อแม่มีสิทธิอำนาจในตัวเด็กลดกว่าสังคมหรือไม่มีสิทธิอำนาจเหนือเด็กเลย ในบางวัฒนธรรมเด็กจะไม่ถือว่าเป็นบุคคลคนหนึ่งที่มีสมบุรณ์จนกว่าสังคมจะขนานนามเด็กอย่างเป็นทางการ แนวความคิดเด็กเป็นสมบัติของรัฐหรือสังคมของรัฐสมัยใหม่ที่ปรากฏชัดเจนคือ แนวคิดของประเทศสังคมนิยมที่รัฐมักจะเข้าไปอบรมเลี้ยงดูเด็กเพื่อสืบทอดแนวความคิดของรัฐสังคมนิยมเอาไว้¹²

1.3 แนวคิดเด็กมีสิทธิอำนาจในฐานะปัจเจกชน

รากฐานของความคิดนี้คือ แนวคิดปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งให้ความสำคัญแก่บุคคลแต่ละคนว่า เป็นบุคคลหรือสิ่งซึ่งมีอยู่ได้ด้วยตนเอง แยกออกได้ชัดเจนจากสิ่งอื่น สามารถดำรงอยู่ มีอยู่ (being) โดยไม่ต้องอ้างอิงสิ่งอื่น ซึ่งแนวคิดปัจเจกชนเกิดจากแนวคิดมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งเป็นทัศนคติที่ถือว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรี มีค่า และมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเอง โดยอาศัยเหตุผลและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ไม่ต้องอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด¹³

ดังนั้น แนวคิดปัจเจกชนจึงมองเด็กในฐานะที่มีสิทธิอำนาจ และคุณค่าเป็นมนุษย์เท่าเทียมบุคคลทั่วไป แม้เด็กจะอยู่ในครอบครัวในความดูแลของพ่อแม่ เด็กก็มีเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลอยู่ในตัวด้วย สังคมหรือรัฐจึงมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของเด็ก เช่นเดียวกับพ่อแม่ พ่อแม่มีสิทธิเป็นเจ้าของเด็กในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดหรือเหมาะสมสำหรับเด็ก

ข. คำจำกัดความของ "การทารุณกรรมเด็ก" มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์ ให้ความหมายของการทารุณกรรมเด็ก หมายถึง การทำอันตรายหรือถูกคุกคามต่อสุขภาพหรือสวัสดิภาพของเด็ก โดยบุคคลซึ่งต้องดูแลรับผิดชอบต่อสุขภาพหรือสวัสดิภาพของเด็ก ด้วยการทำให้บาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจที่ไม่ใช่เป็นอุบัติเหตุ ด้วยการกระทำทารุณทางเพศ หรือด้วยการกระทำต่อเด็กอย่างทารุณ¹⁸

วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล ให้ความหมายของการทารุณกรรมเด็ก หมายถึง บิดา มารดา ผู้ใช้อำนาจปกครอง หรือผู้ปกครองกระทำด้วยประการใด ๆ ต่อเด็ก ซึ่งอยู่ในความปกครองดูแลของตนด้วยวิธีผิดธรรมดา หรือโดยใช้อารมณ์หรือด้วยความโกรธแค้นจนเป็นเหตุให้เด็กนั้นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ เช่น ให้อดอาหาร ให้ทำงานหนัก จนเกินกำลังความสามารถของเด็ก จับเด็กผูกโยงไว้กับชื่อทั้งคืน เขียนตีจนเลือดออก ใช้เตารีดนาบตัว ฯลฯ และให้หมายถึง การทอดทิ้งเด็กหรือประพฤตินิสัยทางเพศกับเด็กด้วย¹⁹

จรัญญา นิตยสุวรรณ ให้ความหมายของการทารุณกรรมเด็ก หมายถึง การที่บิดามารดา ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ หรือผู้ดูแลเด็ก เลี้ยงดูอบรมเด็กอย่างไม่เหมาะสม ปล่อยปละละเลย ไม่เอาใจใส่ต่อเด็ก และมีการกระทำทารุณต่อเด็กด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมถึงการกระทำผิดทางเพศ อันส่งผลให้เด็กได้รับความเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจ²⁰

เอลิซาเบธ เอฟแวนท์ (Elizabeth Evatt) ให้ความหมายของการทารุณกรรมเด็ก หมายถึง การที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ตลอดจนญาติใกล้ชิด กระทำอันตรายแก่กายและจิตใจ การทอดทิ้งเด็ก (neglect) ตลอดจนประพฤตินิสัยทางเพศสัมพันธ์ (sexual abuse)²¹

ดังนั้น ในการศึกษาจึงได้ให้คำจำกัดความของ เด็กที่ถูกทารุณกรรม หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ที่ถูกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นทำร้ายร่างกาย จิตใจ หรือล่วงเกินทางเพศ จนได้รับอันตรายต่อสุขภาพอนามัย และสุขภาพจิต

2.2 ลักษณะการกระทำทารุณกรรมเด็ก

ตามความเห็นของพนม เกตุมาน²² ประกอบ องค์การชุมชนช่วยเหลือเด็กของกรุงฮอนดูรา-คาร์ลตัน ประเทศแคนาดา²³ สามารถแบ่งลักษณะการกระทำทารุณกรรมเด็กได้ดังนี้

1. การกระทำทารุณกรรมทางร่างกาย (Physical Abuse) เป็นการทำร้ายร่างกายเด็ก รวมถึงการทำให้เด็กได้รับอันตราย หรือบาดเจ็บ ซึ่งเกิดขึ้นโดยไม่ใช่อุบัติเหตุ โดยสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลอื่น ลักษณะการทารุณกรรมเด็กทางร่างกาย ได้แก่ การทุบตี การทำให้เกิดบาดแผลจากไฟฟ้า น้ำร้อนลวก ตลอดจนการใช้กำปั้นหรืออุปกรณ์อื่น การเตะ การโยน หรือเขย่าเด็ก (Shaking) ฯลฯ

2. การกระทำทารุณทางจิตใจ อารมณ์ (Psychological and Emotional Abuse) เป็นพฤติกรรมที่ทำให้เด็กทุกข์ทรมานจิตใจ ก่อให้เกิดความหวาดกลัว หมดความมั่นคงทางอารมณ์ เกิดความรู้สึกต่อตนเองในทางไม่ดี ลักษณะการทารุณกรรมเด็กทางอารมณ์ได้แก่ การตำหนิ หรือดูถูกซ้ำแล้วซ้ำเล่า ตัดความเป็นพ่อแม่หรือผู้ดูแลอย่างเปิดเผย ประชดประชัน ตู หรือว่ากล่าวที่มีความรุนแรงมากกว่าการตักเตือนสั่งสอนธรรมดา ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกทางจิตใจ และอารมณ์ไม่ดีอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

3. การกระทำทารุณกรรมทางเพศ (Sexual Abuse) เป็นพฤติกรรมทางเพศที่กระทำต่อเด็ก โดยเด็กอาจจะยินยอมหรือไม่ก็ได้ เช่น การร่วมประเวณี การล่วงเกินทางเพศ การแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศที่เกี่ยวกับเด็ก รวมถึงการกระทำอนาจารด้วยการแสดงอวัยวะเพศต่อเด็ก ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ตอบสนองความต้องการของผู้กระทำ ถึงแม้ว่าบางครั้งการล่วงเกินทางเพศในเด็กเล็ก ๆ เด็กอาจไม่รู้สึกเดือดร้อน เนื่องจากไม่เข้าใจว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับตัวเอง แต่การกระตุ้นทางเพศแก่เด็กเช่นนั้น จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพผิดปกติ

4. การปล่อยปละละเลยเด็ก (Child Neglect) เป็นการละเลยของผู้ปกครองหรือผู้ดูแลที่ไม่ให้ปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย รวมถึงการไม่ให้ความสำคัญในฐานะผู้ปกครองอย่างเพียงพอ การไม่ดูแลให้การพยาบาลเมื่อจำเป็นหรือปฏิเสธที่จะให้การรักษาพยาบาลเมื่อเด็กต้องการ และยังรวมถึง

การละเลยที่จะทำให้เกิดการหยุดยั้งการเจริญเติบโตในลักษณะที่เด็กน้ำหนักไม่เพิ่มเท่าที่ควร สืบเนื่องจากปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคม ซึ่งอาจรวมถึงการไม่มีความสัมพันธ์ที่ดี การเลี้ยงดูที่ไม่เพียงพอ การกีดกันไม่ให้มีความรู้สึกสนุกสนาน มีชีวิตชีวา (emotional deprivation) และการไร้ความสามารถในการเป็นผู้ปกครอง

2.3 สาเหตุการกระทำทารุณกรรมเด็ก

อพชา ชัยมงคล ได้อาศัยพื้นฐานทฤษฎีความไม่เป็นระเบียบทางสังคม และทฤษฎีบทบาท เข้ามาวิเคราะห์และอธิบายถึงสาเหตุการกระทำทารุณกรรมเด็ก สรุปได้ดังนี้²⁴

1. ความบกพร่องของสถาบันครอบครัว สังคมย่อมคาดหวังว่าบิดา มารดา ผู้ให้กำเนิดบุตร ย่อมจะเอาใจใส่เลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม แต่บางครั้งบิดามารดาก็ไม่สามารถกระทำเช่นนั้นได้ ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีบิดามารดา จำนวนไม่น้อยที่เลี้ยงดูบุตรในสภาพที่ไม่เหมาะสม (Maltreatment) ละเลยบทบาทหน้าที่หลัก 4 ประการ ของสถาบันครอบครัวคือ

- 1.1) ถ้ามีภรรยาจะต้องมีเพศสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดสมาชิกใหม่ของครอบครัวและสังคม
- 1.2) จะต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กก่อน
- 1.3) จัดหาโภชนาการให้แก่สมาชิกในครอบครัว และ
- 1.4) ให้ความรักความอบอุ่นซึ่งกันและกัน ซึ่งการไม่กระทำหน้าที่หลักนี้เอง ทำให้เกิดความบกพร่องในครอบครัว ครอบครัวแตกแยก ส่งผลต่อการเลี้ยงดูเด็ก เช่น กรณีที่สามีภรรยามีความสัมพันธ์ทางเพศบกพร่อง อาจจะทำให้เกิดการล่วงเกินทางเพศขึ้นกับสมาชิกในครอบครัวได้ หรือกรณีที่บิดา-มารดาจะมีความรู้สึกไม่ต้องการเด็กนั้น การกระทำทารุณกรรมกับเด็กจึงมักเกิดขึ้น

2. ความบกพร่องของสถาบันเศรษฐกิจ จากสภาพเศรษฐกิจที่บีบคั้น ทำให้พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อให้มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางสังคมบีบบังคับให้สภาพแวดล้อมในครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่ยากจน ไม่เอื้ออำนวยให้เด็กเติบโตขึ้นมาท่ามกลางความรักความเข้าใจ เด็กจึงถูกหลงโทษอย่างทารุณ ทั้งร่างกายและจิตใจจนถึงขั้นรุนแรง

3. ความบกพร่องในการทำหน้าที่ของสถาบันการศึกษา ระบบการศึกษาของไทยมุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ และความเป็นเลิศทางปัญญาของเด็ก มากกว่าจะมุ่งเน้นพัฒนาให้เด็กดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง สถาบันการศึกษายังขาดการให้ความรู้ถึงสิทธิเด็กพึงได้รับจากการเป็นสมาชิกคนหนึ่ง of สังคม ซึ่งใครจะล่วงละเมิดไม่ได้ แม้แต่บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง

4. ความบกพร่องในการทำหน้าที่ของสถาบันศาสนาและความเชื่อ หลักของทุกศาสนาสอนให้คนมีความประพฤติอยู่ในกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สังคมสงบสุข แต่ในปัจจุบันมักพบเห็นว่า ผู้ที่ใกล้ชิดกับศาสนาเองกระทำตัวไม่เหมาะสม ไม่เป็นตัวอย่างที่ดี เช่น กรณีพระมีเพศสัมพันธ์กับสีกา นอกจากนี้ คนไทยก็ห่างศาสนามากขึ้น ไม่เข้าใจแก่นแท้ของศาสนา แต่กลับมีความเชื่อที่ผิด ๆ และยึดถือความเชื่อนั้น ๆ อย่างเหนียวแน่น เช่น ความเชื่อที่สังคมมอบความเป็นใหญ่ให้เพศชาย ดังนั้นผู้ถูกกระทำทารุณกรรมส่วนใหญ่จึงเป็นเพศหญิง นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อที่ว่า ลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ พ่อแม่จึงทำการละเมิดสิทธิเด็ก ซึ่งเป็นลูกของตนได้

5. ความบกพร่องในการทำหน้าที่ของสถาบันการเมือง และการปกครอง ปัจจุบันค่อนข้างละเอียด และไม่สามารถควบคุมและลงโทษการกระทำผิดที่มีผลต่อสมาชิกในสังคมได้ เช่น สื่อบางประเภทที่มีผลกระทบกระตุ้นต่อการกระทำผิดทางเพศ หรือก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคม แต่รัฐควบคุมไม่ได้ ทำให้เด็กมีโอกาสเสี่ยงและตกเป็นเหยื่อของการกระทำผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า เช่น กรณี "น้องแอน" อายุ 4 ปี ถูกข่มขืนแล้วฆ่าโดยเด็กชายอายุ 14 ปี ที่มีพฤติกรรมชอบดูวิดีโอลามก ซึ่งมีผลกระทบด้านความอยากลงทางเพศ หรือในกรณีเด็กชายอายุ 5 ปี ถูกเด็กชายอายุ 12 ปี ใช้น้ำตาเทียนหยดทั้งตัวจนเป็นแผล เนื่องจากการลอกเลียนแบบจากภาพยนตร์ญี่ปุ่น เป็นต้น

2.4 ผลกระทบของเด็กที่ถูกทารุณกรรม

พนม เกตุมาน ได้อธิบายถึงผลกระทบของการกระทำทารุณกรรมต่อเด็ก ซึ่งทำให้มีผลกระทบต่อพัฒนาการในส่วนต่าง ๆ ของเด็กดังนี้²⁵

1. *ผลกระทบทางร่างกาย* ในเด็กเล็กการทอดทิ้งจะทำให้เด็กไม่เติบโต มีพัฒนาการช้า ภูมิคุ้มกันโรคร้าย มีพฤติกรรมผิดปกติต่าง ๆ เช่น ไขกศีรษะ โยกตัว ฯลฯ การทารุณกรรมทางร่างกายในตัวเด็กเล็ก อาจทำให้เด็กบาดเจ็บกระดูกหัก มีบาดแผลทำให้เด็กพิการหรือเป็นอัมตรายถึงชีวิตได้ ในกรณีของเด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศ จะเกิดอาการ อักเสบติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ ปัสสาวะอักเสบ และปวด มีตกขาวหรือหนองบริเวณอวัยวะเพศมีอาการปวดท้องได้

2. *ผลกระทบทางด้านจิตใจ* เด็กอาจจะมีปัญหาทางด้านสุขภาพและมีบุคลิกภาพที่ผิดปกติได้ กล่าวคือ เด็กจะมีความวิตกกังวลสูง ทำอะไรมักจะไม่ประสบความสำเร็จ ยังผลทำให้เด็กมีความรู้สึกสิ้นหวัง ขาดความมั่นใจ ห้อแท้ บางรายมีพฤติกรรมทำลายตนเอง เช่น การฆ่าตัวตาย เป็นต้น

3. *ผลกระทบด้านคุณภาพประชากร* ผลของการกระทำทารุณกรรมได้หล่อหลอมบุคลิกภาพที่ไม่พึงประสงค์ และบั่นทอนศักยภาพในการพัฒนาตนเองของเด็ก เช่น การได้รับการกระทบกระเทือนทางสมอง กลายเป็นเด็กปัญญาอ่อน หรืออาจมีบุคลิกภาพก้าวร้าว และมีปัญหาด้านความประพฤติและพร้อมที่จะทารุณลูกหลานต่อไป

4. *ผลกระทบด้านสังคม* เด็กที่ถูกกลั่นโหมอย่างรุนแรง อาจจะหนีออกจากบ้าน กลายเป็นเด็กเร่ร่อน ง่ายต่อการถูกชักจูงไปสู่ปัญหาอาชญากรรม หรือมีโอกาสที่จะกระทำผิดกฎหมายได้สูงมาก และเชื่อว่าเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม นำไปสู่ความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม

3.1 แนวคิดด้านกฎหมาย

3.1.1 *แนวคิดเกี่ยวกับการรับรองสิทธิเด็ก* ปรากฏอยู่ในคำประกาศและข้อตกลงต่าง ๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับสิทธิของเด็ก ได้แก่

ก. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประกาศโดยสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 เป็นประกาศที่ได้รับการยอมรับโดยมติเอกฉันท์จากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ รวมทั้งประเทศไทยด้วย โดยประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติทุกประเทศมีพันธะทางศีลธรรมที่ต้องปฏิบัติตามในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้ระบุเกี่ยวกับสิทธิของเด็กในข้อ 25 (2) ว่า มารดาและเด็กชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นในหรือนอกสมรส ย่อมได้รับความคุ้มครองทางสังคมเช่นกัน²⁶

ข. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน

สมัชชาองค์การสหประชาชาติได้ลงมติเห็นชอบในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน เมื่อปี พ.ศ. 2502 ซึ่งประกาศยืนยันว่า มนุษย์โลกทุกคนมีหน้าที่ต่อเด็กในการที่จะมอบแต่สิ่งที่ดีที่สุดให้เด็ก รวมถึงการให้ความคุ้มครองป้องกันเพื่อสวัสดิภาพเด็กอย่างชัดเจน²⁷

อย่างไรก็ตาม ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนดังกล่าว ไม่กำหนดข้อผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามหรือมีบทบังคับ ดังนั้น ประเทศภาคีสมาชิกอาจเพียงลงนามรับรอง แต่มิได้นำหลักการปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนไปปฏิบัติตามอย่างจริงจังก็ได้ และจากจุดอ่อนของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนดังกล่าว ทำให้มีการริเริ่มแนวทางใหม่ขึ้นมา นั่นก็คือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ค. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

เป็นเอกสารทางกฎหมายระหว่างประเทศ มีผลบังคับทางกฎหมาย ซึ่งมีความสำคัญในระดับสากล เนื่องจากมีภาคีสมาชิกถึง 187 ประเทศ โดยอนุสัญญานี้กำหนดให้รัฐภาคี จะต้องปกป้องเด็กจากการถูกใช้บริการทางเพศและการถูกล่วงละเมิดทางเพศ และจะต้องส่งเสริมฟื้นฟูสภาวะทางกายและจิตใจ ตลอดจนการกลับเข้าไปอยู่ในสังคมของเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามในภาคยานุวัติสารรับอนุสัญญานี้ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 โดยการรับเอาอนุสัญญาดังกล่าวเป็นผลให้ประเทศไทยต้องดำเนินการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ มาตรการ ตลอดจนสร้างมาตรฐานต่าง ๆ รวมทั้งการจัดองค์กร

หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาคารละเมิดสิทธิเด็กและหาแนวทางป้องกันมิให้เกิดปัญหาดังกล่าวได้²⁸

3.1.2 การคุ้มครองสิทธิเด็กทางกฎหมายไทยในปัจจุบัน ปรากฏในกฎหมายต่าง ๆ ดังนี้

ก. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ให้ความสำคัญแก่เด็ก โดยได้ให้หลักประกันสิทธิเด็กไว้ในรัฐธรรมนูญจำนวน 6 มาตราด้วยกัน มาตรา 30, 43, 53, 80, 86 และ 190 สรุปได้ดังนี้²⁹

(1) มาตรา 30 กล่าวถึงความเสมอภาคและความเท่าเทียมของบุคคล และห้ามการเลือกปฏิบัติเพราะสาเหตุแห่งความแตกต่างเรื่องอายุ ซึ่งหมายความว่า เด็ก ๆ จะมีฐานะเสมือนคนอื่นในสังคม มีสิทธิ เสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญกำหนด นอกจากการได้รับปัจจัย 4 แล้ว เด็ก ๆ จะมีโอกาสแสดงออกทั้งทางด้านความคิดและการกระทำเท่าที่ไม่เป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นและไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรืออันตรายกับตัวเด็กเอง

(2) มาตรา 43 กล่าวถึงสิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ฟรีจากรัฐ ซึ่งหมายความว่า รัฐจะต้องจัดการศึกษาในขั้นพื้นฐานฟรีแก่เด็ก โดยต้องจัดการให้ทั่วถึงและมีคุณภาพที่เท่าเทียมกัน

(3) มาตรา 53 ระบุถึงหน้าที่ของรัฐต้องคุ้มครองและเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวและไม่มีผู้ดูแลหรือถูกทอดทิ้ง ซึ่งหมายความว่า เด็กที่ได้รับความรุนแรงจากครอบครัว ไม่ว่าจะถูกทุบตี ถูกล่วงเกินทางเพศ หรือถูกทอดทิ้ง ขาดปัจจัย 4 ในการดำเนินชีวิต เป็นหน้าที่ของรัฐต้องเอื้อมมือเข้าไปช่วยเหลือเด็กเหล่านั้น

(4) มาตรา 80 ได้ระบุถึงบทบาทของรัฐที่จะต้องให้การคุ้มครองและพัฒนาเด็ก ซึ่งหมายความว่า รัฐต้องมีนโยบายพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ และคุ้มครองให้เด็กอยู่รอดปลอดภัยในสังคม

(5) มาตรา 86 ระบุถึงบทบาทของรัฐที่ต้องคุ้มครองแรงงานเด็ก ซึ่งหมายความว่า รัฐต้องคุ้มครองการใช้แรงงานเด็กไม่ให้ละเมิดกฎหมายแรงงาน และส่งเสริมสนับสนุนแรงงานเด็กให้ได้รับโอกาสทางสังคมเหมือนเด็กทั่ว ๆ ไปด้วย

(6) มาตรา 190 กล่าวถึง การพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ให้สภาตั้งผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กเข้าเป็นคณะกรรมการสิทธิการสามัญด้วย ซึ่งหมายความว่า ปัญหาของเด็กจะได้รับการแก้ไข เด็กจะได้รับการพัฒนาและโอกาสต่าง ๆ ตรงตามความต้องการของเด็กมากขึ้น เพราะจะมีผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรงเข้าไปเป็นปากเสียงแทนเด็ก

ข. กฎหมายอาญา

กฎหมายอาญา โดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญาเป็นบัญญัติในการคุ้มครองชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง และทรัพย์สินของบุคคลทั่วไป แต่ในกรณีที่บิดามารดากระทำทารุณกรรมต่อเด็กเกินขอบเขตที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้อำนาจในการลงโทษตามสมควร เพื่อว่ากล่าวสั่งสอน เมื่อปล่อยปละละเลยทอดทิ้งให้ตกอยู่ในสภาวะอันตราย หรือการกระทำผิดทางเพศในบางลักษณะต่อเด็กที่อายุไม่เกิน 15 ปี ซึ่งกระทำโดยผู้ปกครอง บิดามารดา หรือครูผู้ดูแลเด็กเป็นผู้กระทำผิด มีสาระสำคัญอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 277, 279, 282, 306, 307, 308, 398 นอกจากนี้ยังมีบัญญัติในเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 39 ซึ่งมีใช่เป็นโทษทางอาญา แต่เป็นการป้องกันภัยอันตรายแก่ทรัพย์สินหรือบุคคลเป็นการทั่วไป โดยเพียงแต่ผู้ที่จะถูกใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นที่สงสัยต่อศาลว่าจะก่ออันตรายขึ้น ศาลมีคำสั่งให้ใช้มาตรการดังกล่าวได้ ซึ่งมีการกักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เป็นอาทิ³⁰

ค. กฎหมายแพ่ง

มุ่งเน้นเรื่องการกระทำในชั้นพิจารณาคดีอันได้แก่ การถอนอำนาจปกครองปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1582 การกระทำละเมิด มาตรา 420 การขออำนาจศาลในการออกคำสั่งเพื่อคุ้มครองเด็กโดยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา มาตรา 1582 และ กรณีถอนการใช้อำนาจปกครองของบิดามารดา และ มาตรา 1598/9 กรณีถอนอำนาจปกครองของผู้ปกครอง ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 264³¹

ง. กฎหมายอื่น

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ได้กำหนดวิธีการให้การสงเคราะห์และการคุ้มครองที่เหมาะสมแก่เด็ก ซึ่งหมายถึงผู้ซึ่งอายุไม่ครบสิบแปดปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส นอกจากนี้ ยังให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าแทรกแซง เช่น สอบถามความเป็นอยู่ รวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิจารณาให้เด็กได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ³²

อนึ่ง ในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ ได้สังเกตเห็นถึงสภาพปัญหาและข้อบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันในส่วนของ การสอบสวน และการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเกี่ยวกับคดีความผิดทางเพศที่มีผู้เสียหายเป็นเด็ก จึงได้นำเสนอให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องดังกล่าว³³ เพื่อให้มีกระบวนการสอบปากคำและสืบพยานสำหรับเด็กเป็นพิเศษ ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยเน้นในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดวิธีการสอบปากคำเด็กให้กระทำเป็นการลับไม่ปะปนกับผู้ใหญ่ และให้ทำการสอบปากคำในห้องที่จัดไว้สำหรับเด็ก และให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดที่เด็กร้องขอเข้าร่วมสอบปากคำ และจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการสอบปากคำเป็นพยานหลักฐาน และพนักงานอัยการจะร่วมทำการสอบปากคำของเด็กนั้นก็ได้อีก โดยให้ถือว่าการบันทึกภาพและเสียงการสอบปากคำเป็นส่วนหนึ่งของการเบิกความในชั้นพิจารณา รวมถึงการกำหนดให้ศาลจัดพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี อยู่ในห้องต่างหากจากห้องพิจารณาและให้ถามค้านหรือถามติงผ่านนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ โดยมีการถ่ายทอดภาพและเสียงการเบิกความของพยานไปยังห้องพิจารณา นอกจากนั้น ยังเสนอให้มีการสืบพยานโดยศาลไว้ก่อน ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจไม่ได้เด็กมาเป็นพยานในภายหลัง ซึ่งร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว ขณะนี้ (กรกฎาคม 2542) ได้ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ในวาระ 3 เรียบร้อยแล้ว

3.2 แนวคิดด้านสวัสดิการเด็ก

สวัสดิการเด็กเป็นสาขาวิชาเฉพาะในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ประเภทหนึ่ง (as a specialized field of social work practice) ซึ่งเป็นบริการที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ และมีระเบียบแบบแผนในอันที่จะช่วยป้องกัน บำบัด หรือขจัดปัญหาที่เด็กจากความยุ่งยากในด้านสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา ผู้ปกครอง/ผู้ดูแล และเด็ก อันเนื่องมาจาก บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแล ทำหน้าที่บิดา มารดา ไม่ครบถ้วน จนก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยก เด็กถูกทอดทิ้ง เวิร์ธ จรจัด การทารุณกรรมเด็ก เด็กติดยาเสพติด ให้โทษ และกระทำความผิดต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักในการดำเนินงาน 2 ประการ คือ³⁴

1. เพื่อส่งเสริมชีวิตครอบครัวให้ราบรื่นมั่นคงปลอดภัย และเพื่อให้เด็กสามารถอาศัยอยู่ในบ้านของเขาเองได้ด้วยดีมีความสุข และมีเสถียรภาพที่ดีในครอบครัว มีพัฒนาการทุกด้าน ตลอดจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกในครอบครัวและสังคมได้ดี จนมีคุณภาพของชีวิตที่ดีขึ้น (better quality of life) ในที่สุด

2. เพื่อจัดบริการทดแทนแก่เด็กที่ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ด้วยเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งเพื่อเป็นการเตรียมให้เขามีชีวิตที่ดีขึ้น อบอุ่น และเตรียมพร้อมที่จะอำวนวยคุณประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคมได้ด้วยดีในที่สุด

ทั้งนี้ได้มีการแบ่งประเภทการให้บริการเพื่อช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. บริการสนับสนุนเกื้อกูล (Supportive Services) เป็นบริการที่จัดให้กับครอบครัวที่มีความกดดันต่าง ๆ แม้ความสัมพันธ์ในครอบครัวจะเป็นไปในทางที่ดีก็ตาม แต่หากความกดดันต่าง ๆ นั้น ไม่ได้รับการแก้ไขให้บรรเทาเบาบางลง อาจทำให้ครอบครัวแตกแยกถึงขั้นหย่าร้าง เด็กถูกทอดทิ้งและประสบปัญหาอื่น ๆ บริการสนับสนุนเกื้อกูลเด็กนี้ครอบคลุมถึงการให้คำปรึกษาทางสังคมสงเคราะห์เป็นรายบุคคล บริการครอบครัวบำบัด และชีวิตครอบครัวศึกษา (family therapy and family life education) ตลอดจนบริการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

2. *บริการเสริม* เป็นบริการที่จัดให้แก่เด็กที่มีปัญหาด้านสัมพันธภาพกับบิดามารดาอย่างรุนแรง ทั้งนี้จะช่วยให้เด็กสามารถอยู่ในบ้านของตนต่อไป ตัวอย่างบริการนี้ได้แก่ บริการรักษาความมั่นคงทางการเงิน (financial maintenance) การบริการด้านแม่บ้าน (homemaker services) และบริการรับเลี้ยงเด็ก เป็นต้น ซึ่งจะช่วยส่งเสริมหน้าที่ของบิดามารดาในด้านการอุปการะเลี้ยงดูบุตรให้ดำเนินต่อไปด้วยดีอย่างต่อเนื่อง

3. *บริการทดแทน* เป็นบริการที่จัดให้แก่เด็กที่ตกอยู่ในสภาพที่เป็นอันตรายยิ่ง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาเด็กที่ขาดสัมพันธภาพที่ดีกับบิดามารดาเป็นการชั่วคราวหรือถาวร บริการเหล่านี้ได้แก่ บริการการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม การรับฝากเลี้ยงเด็กตามบ้าน หรือบริการอุปการะเด็กในสถานสงเคราะห์ เป็นต้น

จากแนวคิดด้านสวัสดิการเด็กข้างต้น เห็นได้ว่า เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัว ในการทำหน้าที่ดูแลปกป้องเด็ก โดยการปรับสภาพครอบครัวในกรณีที่ครอบครัวนั้นมีปัญหา หรือจัดหาครอบครัวใหม่มาทำหน้าที่ทดแทนในกรณีที่ครอบครัวเดิมไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดด้านกฎหมายและแนวคิดด้านสวัสดิการเด็ก ในการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรมนั้น ในหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศที่เจริญแล้ว นอกจากจะมีมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวดและมีประสิทธิภาพ คนในสังคมก็เพิ่มความตระหนักต่อเด็กกลุ่มนี้ โดยปรากฏให้เห็นว่ามีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเด็กในรูปของบริการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับรูปแบบข้างต้น ดังเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งในกรณีที่มีเด็กหรือเยาวชนที่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลทอดทิ้งหรือทำร้ายทารุณกรรม รัฐบาลกลางและรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา อาจบัญญัติให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวดำเนินการ เพื่อการคุ้มครองเด็กให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่องค์กรที่สนับสนุนศาลเยาวชนหรือหน่วยงานซึ่งสามารถปฏิบัติการใด ๆ เพื่อคุ้มครองเด็กก่อนมีคำสั่งศาล เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และความจำเป็นได้ เช่น ในปี ค.ศ. 1874 ประเทศสหรัฐอเมริกามีการก่อตั้งสมาคมป้องกันการทารุณ ซึ่งเป็นองค์กรทางสังคมที่ให้

12.05.6
84614
2542
น.3

เครือข่ายคุ้มครองแรงงาน
06358
แนวทางการช่วยเหลือเด็ก

อำนาจตำรวจในการแยกเด็กออกจากครอบครัวและลงโทษพ่อแม่เด็กขึ้น ต่อมาปี 1880 ได้เพิ่มสมาคมนี้ออกไปถึง 33 แห่ง ทั้งสหรัฐอเมริกาและในปี 1970 รัฐลอสแอนเจลิส ได้ก่อตั้งกรมตำรวจที่จัดการเกี่ยวกับเรื่องเด็กโดยเฉพาะ ปี 1965 เริ่มต้นมีกฎหมายและบริการของรัฐให้แก่เหยื่ออาชญากรรม ภายหลังจึงมีการจัดตั้งศูนย์พิทักษ์เด็ก จัดเตรียมสถานที่ที่ปลอดภัยให้แก่เด็ก ในกรณีแยกตัวเด็กออกมาเป็นการชั่วคราว มีการนำเด็กไปรับการเยียวยารักษาบำบัดและฟื้นฟูทั้งสภาพร่างกาย จิตใจและอารมณ์

ในด้านการป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดการทารุณกรรมซ้ำ รัฐจะได้จัดเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการในด้านนี้โดยเฉพาะ โดยจะเน้นให้ความสนใจกับบิดามารดา หรือครอบครัวที่อาจก่อการทารุณกรรมเด็กได้ มีการพยายามดูแลและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดต่อคู่สมรสที่อายุน้อย ที่ประสบปัญหาความบั่นทอนทางด้านเศรษฐกิจ แนะนำการใช้วิธีคุมกำเนิดแก่ผู้ที่ยังไม่พร้อมที่จะมีบุตร ให้ความรู้คำแนะนำแก่เด็กวัยรุ่น ผู้ที่สมรสให้เข้าใจถึงเรื่องการใช้ชีวิตคู่ว่าจะต้องเผชิญกับอุปสรรคและต้องมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว มีการให้บริการด้านการรักษา ให้คำแนะนำตามศูนย์สุขภาพจิตต่อครอบครัวที่ประสบปัญหา ทั้งแพร่ขยายให้ความรู้แก่ชาวเมืองหรือประชาชนทั่ว ๆ ไป ให้เข้าใจถึงพัฒนาการและความต้องการของเด็ก จัดบริการฉุกเฉินทางโทรศัพท์ (Lifeline Service) เพื่อให้โอกาสแก่บิดามารดาที่อยู่ได้สภาวะตึงเครียด โทรศัพท์มาปรึกษาขอคำแนะนำหรือระบายอารมณ์³⁵

3.3 แนวคิดการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพ

การทำงานเป็นทีมเกิดขึ้นมาช้านาน แต่รูปแบบของทีมงานที่ได้รับการพัฒนา และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปได้แก่ ทีมศัลยกรรมการแพทย์ นอกจากนี้ การปฏิบัติงานเป็นทีมยังได้มีการนำมาใช้ทางด้านสาธารณสุข เช่น ทีมงานสาธารณสุข ซึ่งประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล นักสุขศึกษา นักสุขภาพิบาล นักโภชนาวิทยา และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ทางการศึกษา ได้แก่ การสอนเป็นทีม ต่อมาก็ได้นำแนวความคิดนี้มาใช้อย่างแพร่หลาย ทางการบริหารการปกครอง ธุรกิจและอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะการทำงานเป็นทีมถือเป็น

เทคนิคการประสานงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพผลของงานและผลผลิตต่าง ๆ การทำงานเป็นทีมจึงถือเป็นมรรควิธีที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาองค์กร พัฒนาบุคคลและการจัดการ³⁶

คำจำกัดความ

การปฏิบัติงานเป็นทีมในสหวิชาชีพ คือ การทำงานร่วมกันกับวิชาชีพอื่น ๆ เพื่อให้ได้ผลสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ในงานนั้น ๆ ลักษณะสำคัญของการทำงานเป็นทีมโดยสมาชิกของทีมจะต้องมีลักษณะการทำงานร่วมกัน คือ มีความร่วมมือ (Cooperation) การประสานงาน (Coordination) การแลกเปลี่ยน (Reciprocity) และความร่วมมือร่วมใจ (Collaboration) ซึ่งความร่วมมือ ถือได้ว่าเป็นกระบวนการแรกของการทำงานร่วมกันเป็นทีมที่จะทำให้เกิดองค์ประกอบอื่น ๆ ของการทำงานเป็นทีมตามมา (การประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การร่วมแรงร่วมใจ) การให้ความร่วมมือสามารถกระทำได้หลายลักษณะดังนี้

1. ความร่วมมือขององค์กร/หน่วยงานที่แตกต่างกัน
2. ความร่วมมือของวิชาชีพในการให้บริการความช่วยเหลือ
3. ความร่วมมือระหว่างวิชาชีพ (Professional) กับผู้ช่วยงานทางวิชาชีพ (Paraprofessionals) หรือกับผู้ปฏิบัติงานที่ไม่ใช่วิชาชีพ (non-professional worker)
4. ความร่วมมือระหว่างวิชาชีพ การให้ความช่วยเหลือกับผู้รับบริการ

ประเภทของทีมสหวิชาชีพในงานสังคมสงเคราะห์

ลอนส์ดอล เวบบ์ และบริกส์ ได้แบ่งประเภทของทีมสหวิชาชีพในงานสังคมสงเคราะห์เป็น 4 ประเภทคือ³⁷

1. ทีมซึ่งประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานจากหน่วยงานที่แตกต่างกัน ที่มีเป้าหมายในการให้บริการกับบุคคลประเภทเดียวกัน

2. ทีมซึ่งประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานจากสาขาวิชาชีพที่ต่างกัน เห็นได้ชัดในหน่วยงานที่ให้บริการทางสุขภาพจิต

3. ทีมงานสังคมสงเคราะห์หมายถึง ทีมงานที่ประกอบด้วยบุคลากรที่มาจากหน่วยงานที่ให้บริการทางสังคม

4. ทีมซึ่งประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ ผู้รับบริการและสมาชิกในชุมชน

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ จะรับภาระเป็นผู้จัดการกลุ่มซึ่งจะจัดให้แต่ละวิชาชีพให้บริการบำบัดรักษาตามกำหนดที่ควร รวมทั้งผู้ให้ข้อมูลทางสังคมเกี่ยวกับผู้ป่วยและครอบครัวแก่ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ และประสานความเข้าใจให้แก่ผู้ร่วมงานในกรณีที่เกิดปัญหาระหว่างบุคคล นักสังคมสงเคราะห์จะไม่รับบทบาท "ตัวเอก" แต่จะมีหน้าที่เป็นผู้จัดให้การบริการต่าง ๆ ดำเนินไปจนบรรลุเป้าหมาย จึงเป็นผู้มีความสำคัญและจำเป็นในการให้บริการแก่ผู้ป่วยในการบำบัดรักษา

การทำงานในลักษณะวิชาชีพ หรือเป็นกลุ่มนั้น แต่ละคนต้องรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีอารมณ์เป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ รู้จักควบคุมตัว ยืดหยุ่นและเป็นได้ทั้งผู้ให้และผู้รับ รวมทั้งจะต้องมีความตั้งใจ เต็มใจ และสามารถที่จะเรียนรู้ให้ความนับถือและรู้จักยกย่องผู้ร่วมงานไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม นอกจากนี้ ยังจะต้องสามารถพิจารณาหรือวิเคราะห์ตรวจสอบสัมพันธภาพของตนเองกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีอคติ

ข้อเตือนใจสำหรับผู้ทำงานในระบบสหวิชาชีพคือ

1. ขณะนี้ยังไม่มีรูปแบบที่พึงปรารถนาที่สุดในการให้บริการแก่ผู้มีปัญหา แต่ผู้ให้บริการทุกคนควรตระหนักในคุณค่าของประสบการณ์จากการปฏิบัติงาน

2. ความมีใจกว้าง รู้จักประนีประนอม และปรับปรุงตนเอง มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในการทำงานเป็นทีม

3. การแก้ไขปัญหายุ่งยากเรื่องไม่จำเป็นว่าจะต้องกระทำในระบบสหวิชาชีพ ในการช่วยเหลือนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ให้บริการต้องเข้าใจในสภาพปัญหาชีวิตของผู้บริการ เช่นเดียวกับเข้าใจถึงสถานะสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ให้บริการ

นอกจากนี้ เคน (Kane) ได้แบ่งประเภทการทำงานสหวิชาชีพออกเป็น 2 แบบ คือ³⁸

1. แบบประสานงาน (Coordinative team) หมายถึง การทำงานที่ ผู้ปฏิบัติงานจากสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ต่างยังคงรักษาบทบาทของตน การเลือกผู้นำหรือ กระบวนการทำงาน การตัดสินใจใด ๆ อาจไม่สอดคล้องหรือเป็นเอกฉันท์ สมาชิกมีความ เกี่ยวข้องกันน้อย มีการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นทางการหรือเป็นรูปแบบ และมุ่งเน้นการ ประเมินผลการให้บริการหรือการปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ ซึ่งไม่จำเป็นเสมอไปว่าการประสาน งานติดต่อและสนับสนุนกันและกัน บ่อยครั้งความขัดแย้งบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และความขัดแย้งนี้ทวีความรุนแรงเท่าใด ประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงานนั้นย่อม ลดลง

2. แบบบูรณาการ (Integrative team) หมายถึง การทำงานที่ผู้ปฏิบัติงาน จากสาขาวิชาชีพต่าง ๆ มีบทบาทไม่แจ่มชัดโดยเจตนา การตัดสินใจใด ๆ ถือมตีเอกฉันท์ สมาชิกในทีมงานต่างพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมุ่งเน้นกระบวนการปฏิบัติงาน

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมในต่าง ประเทศ โดยใช้การทำงานแบบสหวิชาชีพนั้น จะต้องมีบุคลากรในสาขาวิชาชีพ เช่น แพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล ตำรวจ พนักงานอัยการ และนักสังคมสงเคราะห์ มีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน ซึ่งมี 2 ลักษณะคือ³⁹

1. การดำเนินงานช่วยเหลือแบบประชุมทีมสหวิชาชีพ (Multidisciplinary Team) วิธีการนี้จะใช้ดำเนินการเมื่อเด็กถูกบุคคลในครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดที่มีอำนาจ

ปกครองดูแลเด็กตามกฎหมายเป็นผู้ละเมิดสิทธิ หรือบุคคลเหล่านั้นมีส่วนรู้เห็นหรือปกป้องผู้
ที่ละเมิดสิทธิเด็กหรือกรณีที่มีปัญหาซับซ้อนยุ่งยาก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กทุกสาขาวิชาชีพ จะ
ต้องเข้าประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางการช่วยเหลือเด็ก ทั้งการดำเนินการด้าน
กฎหมาย การบำบัดรักษาด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนจิตทางอนาคตของเด็กด้วยกัน
เป็นระยะ ๆ และกระบวนการต่าง ๆ จะต้องสามารถเข้าไปแทรกแซง เพื่อร่วมกันช่วยเหลือจน
กว่าเด็กจะมีหลักประกันว่าปลอดภัยและสามารถช่วยเหลือตนเองได้

2. การดำเนินงานแบบประสานความช่วยเหลือจากหลายสาขาวิชาชีพ
(Interdisciplinary) เป็นการประสานการดำเนินการที่ผู้เกี่ยวข้องกับเด็กทั้งหมดใช้วิธีการ
ประสานงานให้ได้ข้อมูลรอบด้าน เพื่อให้ประกอบการดำเนินการช่วยเหลือโดยไม่จำเป็นต้องมี
การประชุม วิธีการนี้จะใช้ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิเด็กที่ไม่ซับซ้อน เช่น กรณีที่บุคคลนอก
ครอบครัวหรือ ผู้ที่ไม่มีอำนาจปกครองดูแลตามกฎหมายเป็นผู้กระทำ

นอกจากนี้ การให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กผู้เสียหายในต่างประเทศ
ยังมีการกำหนดให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน เช่น อาจจะใช้
หน่วยงานพิทักษ์สิทธิเด็ก หรือโรงพยาบาล เพื่อให้เด็กได้รับบริการครบวงจรจากหน่วยงาน
นั้นเพียงแห่งเดียว โดยไม่ต้องแวะเวียนไปตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกหลายแห่ง ซึ่งอาจจะ
ก่อให้เกิดความชอกช้ำเสียหายต่อเด็กมากขึ้น ทั้งนี้ต้องมีบุคลากรในสาขาวิชาชีพด้านการ
แพทย์ สังคมสงเคราะห์ และกฎหมาย เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย ในที่นี้ขอยก
ตัวอย่างการปฏิบัติงานสหวิชาชีพเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมของหน่วยงาน/องค์กร
ต่าง ๆ ดังนี้

1. องค์กรชุมชนช่วยเหลือเด็กของกรุงออกตาวา-คาร์ลตัน ประเทศ แคนาดา⁴⁰

ในประเทศแคนาดา ได้แบ่งเขตพื้นที่แต่ละเขตให้มีหน่วยงานองค์กร ชุม
ชนช่วยเหลือเด็ก เรียกว่า Children's Aid Society หรือ CAS มีอำนาจในการดำเนินการตาม

กฎหมายว่าด้วยการช่วยเหลือให้บริการแก่เด็กและครอบครัว (Child and Family Services Act) และมีคณะกรรมการบริหารงานซึ่งมาจากชุมชน โดยในการทำงานได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนเบื้องต้นจากรัฐบาลท้องถิ่น

สำหรับ CAS ของเมืองออตตาวา-คาร์ลตัน ได้แบ่งงานออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เรียกว่า Family Services and Child Protection และส่วนที่เรียกว่า Residential Services เฉพาะในส่วน Family Services and Child Protection นั้น ได้แบ่งลักษณะการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. หน่วยรับเรื่อง จะทำหน้าที่ตรวจสอบคำร้องทุกข์ทางโทรศัพท์ที่เข้ามาและพิจารณาว่าจะต้องให้ความช่วยเหลือประการใด ไม่ว่าในระยะสั้นหรือระยะยาว และมีหน้าที่โดยตรงในการพิจารณาข้อกล่าวหา และการให้บริการรับเรื่องดังกล่าวจะมีตลอด 24 ชั่วโมง

2. หน่วยบริการต่อเนื่อง จะทำหน้าที่ในการร่วมมือและประสานงานกับครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาระยะยาว

การดำเนินงานในขั้นตอนแรกนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่ของ CAS ได้รับเรื่องราวร้องทุกข์ จะต้องบันทึกเป็นหนังสือพร้อมความเห็น เสนอขอรับความเห็นชอบจากหัวหน้างานภายใน 24 ชั่วโมงว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป

เด็กที่ถูกกระทำจะได้รับการนำตัวมาพบเจ้าหน้าที่ของ CAS ภายใน 12 ชั่วโมง นับแต่ที่มีการแจ้งเรื่อง มีการดำเนินการในลักษณะทีมสหวิชาชีพ (Multidisciplinary Team) โดยองค์กร CAS จะเป็นหน่วยงานหลักในการคุ้มครองสิทธิเด็ก ส่วนตำรวจจะทำหน้าที่ร่วมพิจารณาด้านความปลอดภัยและการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กในการบังคับใช้กฎหมายที่จำเป็น นอกจากนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านกายภาพ ด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านกฎหมาย อัยการ องค์กรชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนและการดูแลบำบัด (Investigation and care) ทีมงาน Child Protection ของโรงพยาบาล เป็นต้น ลักษณะของการ

ทำงานจะมีการประสานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Interagency Manner) ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถให้การคุ้มครองช่วยเหลือเด็กซึ่งตกเป็นเหยื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กจังหวัดเชียงใหม่⁴¹

ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2541 โดยความเห็นชอบขององค์กรด้านเด็ก ทั้งภาครัฐและเอกชนของจังหวัดเชียงใหม่ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการดำเนินงานมีทั้งสิ้นกว่า 30 หน่วยงาน โดยมีความเห็นพ้องต้องกันที่จะประสานงานและร่วมมือกันสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อการคุ้มครองและบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจเด็กให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กไม่สามารถกระทำโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งแต่เพียงลำพัง จึงต้องประกอบด้วยหน่วยงานหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนหลายสาขาวิชาชีพ หรือที่เรียกว่า เป็นทีมสหวิชาชีพ (Multi-disciplinary Team) วิชาชีพที่ร่วมมือกันประกอบด้วย นิติแพทย์ กุมารแพทย์ สูตินรีแพทย์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ อัยการ ทนายความ ตำรวจ อาสาสมัครชุมชน ฯลฯ และได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ที่ถูกทอดทิ้ง ทารกกรรม และละเลยทางด้านร่างกาย จิตใจ ทางอารมณ์ และทางเพศ ตลอดจนเด็กที่ถูกส่งลงเพื่อขายบริการทางเพศ และถูกลักพาเพื่อแสวงหาประโยชน์ โดยใช้กระบวนการทางสังคมสงเคราะห์และทางกฎหมาย เพื่อช่วยเหลือ พิทักษ์ปกป้อง และฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจให้แก่เด็กที่ถูกละเมิดสิทธิเหล่านั้น

2. เพื่อรณรงค์เผยแพร่ความรู้ในการพิทักษ์สิทธิเด็ก และให้ชุมชนในสังคมตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาละเมิดสิทธิเด็กในชุมชน

3. เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานความร่วมมือและสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ด้านการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และสร้างเครือข่าย

การทำงานเพื่อเป็นการเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิเด็กด้านต่าง ๆ ทั้งในระดับกลุ่มและชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

ซึ่งการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กจังหวัดเชียงใหม่ จะประกอบไปด้วยการทำงานของ 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายรับแจ้งเหตุและช่วยเหลือ ฝ่ายบำบัดและฟื้นฟู ฝ่ายการเงินและสนับสนุน และฝ่ายวิชาการ โดยมอบหมายให้วิชาชีพสังคมสงเคราะห์ของหน่วยงานหลัก 2 แห่ง คือ สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดเชียงใหม่ และโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ เป็นแกนกลางในการประสานงานและส่งต่อข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีรูปแบบประชุมทีมเพื่อปรึกษาหาแนวทางในการดำเนินการช่วยเหลือในกระบวนการต่าง ๆ เป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของจิราภา ชมชื่นจิตต์ พบว่า การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กจังหวัดเชียงใหม่ ประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานพอสมควร กล่าวคือ แต่ละวิชาชีพที่เข้าร่วมทีมมีหน้าที่การงานประจำ และโดยส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ทำให้มีข้อจำกัดหลายอย่างในการปฏิบัติงาน การประสานงานเพื่อให้ความช่วยเหลือยังทำได้ไม่ทั่วถึงและทัน่วงที่ เนื่องจากยังไม่มีเจ้าหน้าที่ประสานงานที่ทำงานประจำ หรือเป็นเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ เอง รวมถึงขาดสถานที่ตั้งของสำนักงาน และการขาดหน่วยงานเอกชนในพื้นที่ ที่ทำงานด้านการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมโดยตรง⁴²

3.4 แนวคิดพุทธศาสนากับการพัฒนาคนและสังคม⁴³

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยกล่าวไว้ในหนังสือพระพุทธศาสนาพัฒนาคน

และสังคม ว่าการพัฒนาคนมีความหมายสำคัญ 2 ส่วน คือ การพัฒนาคนในฐานะผู้มีความเป็นมนุษย์ และการพัฒนาคนในฐานะทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาคนในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ จะช่วยให้สังคมมีทุนมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีประสิทธิภาพในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดผลในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หรือเรียกว่า ๗ ว่าพัฒนาให้เป็นนักผลิต ซึ่งพร้อมที่จะสนองความต้องการของสังคม ส่วนการพัฒนาคนในฐานะผู้มีความเป็นมนุษย์ จะช่วยให้บุคคลมีคุณสมบัติพร้อมที่จะดำเนินชีวิตแห่งปัญญาเพื่อความดีงาม หรือเรียกสั้น ๆ ว่าพัฒนาให้เป็นบัณฑิตผู้สามารถนำชีวิตและสังคมไปสู่สันติสุข

ส่วนการพัฒนาสังคมถือการพัฒนาคนเป็นแกนกลาง เพื่อให้คนดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาท พัฒนาชีวิตจนถึงประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของชีวิต ทั้งในทางร่างกาย จิตใจของตนเอง ครอบครัวและสังคม ซึ่งการพัฒนาคนเพื่อให้ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และทางวัตถุได้อย่างถูกต้อง มีผลดีดังนี้

1. ศีล หรือการฝึกฝนด้านพฤติกรรม คือ การพัฒนาทางพฤติกรรมทางกาย และวาจา ที่สัมพันธ์อย่างมีผลดีต่อ วินัย หรือความรับผิดชอบต่อชุมชน หน่วยงาน องค์กร ประเทศชาติ พร้อมทั้งใช้สติปัญญาในการรู้จักแยกแยะสิ่งต่าง ๆ

2. สมาธิ หรือการฝึกฝนด้านจิตใจ ซึ่งเป็นการศึกษาพฤติกรรม ยิ่งกว่านั้นปัญญาจะเจริญของงามได้ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็ง เอาใจใส่ เพียรพยายามไม่ทอดทิ้ง การพัฒนาจิตใจที่มีสมาธิเป็นแกนหรือเป็นศูนย์กลาง อาจแยกออกได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม ด้านสมรรถภาพ และด้านความสุข

3. ปัญญาหรือการพัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมปลดปล่อยจิตใจ ให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจยึดอัดมีปัญหาคิดพันอยู่ พอเกิดปัญญาว่าจะทำอย่างไร จิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้ การพัฒนาปัญญาแยกออกได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับปัญญาที่จิตให้ดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จ ระดับปัญญาที่

ช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และระดับปัญญาที่ช่วยให้บรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตที่ดีงาม

3.5 แนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management)⁴⁴

ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และความก้าวหน้าของวิทยาการ (Technology) ที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาที่ติดตามมาในด้านต่าง ๆ รวมถึงการเจริญเติบโตของค่านิยมประชาธิปไตย ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้ด้อยโอกาส เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศต่าง ๆ ประกอบกับบทบาทของสื่อมวลชน เทคโนโลยีทางการสื่อสารสมัยใหม่ ช่วยให้แนวคิดและข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ เผยแพร่ไปทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว ล้วนเป็นปัจจัยที่สร้างแรงกดดันให้กับภาครัฐของประเทศต่าง ๆ ต้องตอบสนองต่อแรงกดดันเหล่านี้ จึงออกมาในรูปของแนวคิดที่เรียกว่า "การบริหารภาครัฐแนวใหม่" หรือ *New Public Management (NPM)* ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๆ ดังนี้

1. การให้บริการที่มีคุณภาพแก่ประชาชน เช่น การจัดระเบียบสำนักงานนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการให้บริการประชาชนของหน่วยงานภาครัฐ พ.ศ. 2532
2. การลดการควบคุมจากส่วนกลาง และเพิ่มอิสระในการบริหารให้แก่หน่วยงาน เช่น การยกร่าง พ.ร.บ.องค์การมหาชน
3. การกำหนด วัตถุประสงค์ และให้รางวัลแก่ผลการดำเนินงานทั้งในระดับองค์กร และระดับบุคคล เช่น มติ ก.พ. เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2541 ให้จัดทำมาตรฐานการบริการภาครัฐ
4. การสร้างระบบสนับสนุนทั้งในด้านของบุคลากร (เช่น ระบบการฝึกอบรม ระบบค่าตอบแทน และระบบคุณธรรม) และเทคโนโลยี (เช่น ระบบข้อมูลสารสนเทศ) เพื่อช่วยให้หน่วยงานสามารถทำงานได้บรรลุวัตถุประสงค์
5. การเปิดกว้างต่อแนวคิดในเรื่องของการแข่งขัน ทั้งการแข่งขันระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยตนเอง และระหว่างหน่วยงานของรัฐกับหน่วยงานของภาคเอกชน ใน

ขณะเดียวกันภาครัฐก็หันมาทบทวนตัวเองว่า สิ่งใดควรทำเอง และสิ่งใดควรปล่อยให้ภาคเอกชนทำ เช่น มติคณะรัฐมนตรีในเรื่องการจัดกลุ่มภารกิจภาครัฐ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2541

ซึ่งการดำเนินงานจะเป็นลักษณะการปฏิรูปองค์การ หมายถึง การเปลี่ยนรูปแบบของระบบราชการอย่างขนานใหญ่ ตั้งแต่บทบาทหน้าที่ของรัฐ โครงสร้างอำนาจในระดับต่าง ๆ โครงสร้างรูปแบบองค์กร ระบบบริหารและวิธีการทำงาน ระบบบริหารบุคคล กฎหมาย กฎ ระเบียบ วัฒนธรรมและค่านิยม โดยดำเนินงานครอบคลุมองค์ประกอบของระบบราชการทั้งหมด ได้แก่ การปรับปรุงบทบาทของภาครัฐ (ทำเฉพาะในสิ่งที่จำเป็นและทำได้ดีเท่านั้น โดยมีการกระจายอำนาจและสร้างความร่วมมือกับประชาชน องค์กร เอกชน ภาคธุรกิจเอกชนต่าง ๆ) การปรับปรุงโครงสร้างอำนาจและหน้าที่ของรัฐบาล การปรับปรุงระบบบริหารและกลไกการบริหาร (เกี่ยวกับงบประมาณ บุคลากร พัสดุ สวรบรรณ กฎหมาย และการตรวจสอบ) การปรับปรุงโครงสร้างและการจัดรูปแบบการจัดองค์การใหม่ทั้งหมด (แยกงานปฏิบัติกับงานนโยบาย กำหนดความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานปกติกับหน่วยงานพิเศษ สร้างรูปแบบองค์กรให้หลากหลาย) การปรับปรุงกลไก กฎเกณฑ์ และวิธีการทำงาน (กฎเกณฑ์ไม่หยุดยั้งแต่เน้นผลลัพธ์ มีตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน มีระบบการรายงานผลที่ดีเพื่อเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะอย่างต่อเนื่อง) การปรับปรุงระบบข้าราชการ (พัฒนาข้าราชการเป็นมืออาชีพ มีคุณภาพและคุณธรรมสูง) การปรับปรุงวัฒนธรรมและค่านิยมของระบบราชการ (เน้นความสามารถและผลงาน ความสุจริต สร้างวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ และการดำรงชีพที่มีความพอดี) และการปรับปรุงเทคโนโลยี

3.6 แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ

ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2540-2544)⁴⁵

สืบเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ให้ความสำคัญกับการจัดทำโดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วม เน้นคนเป็นศูนย์กลาง หรือ จุดหมายหลักของการพัฒนาที่มุ่งไปสู่วิสัยทัศน์ “ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีสมรรถภาพ เสรีภาพ ยุติธรรมและมีการพัฒนาที่สมดุลบนพื้นฐานของความเป็นไทย” และ ให้ความสำคัญที่เกี่ยวข้อง

1. การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก เด็กและสตรีที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ และถูกประทุษร้ายทารุณต่าง ๆ
2. การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมฯ ให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคน ด้วยการปรับปรุงและส่งเสริมเกี่ยวกับการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องครบวงจร การประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นให้สามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างเป็นระบบ การสนับสนุนการรวมตัวและสร้างเครือข่ายของประชาชนกับสถาบันทางสังคม เช่น วัด โรงเรียน การเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรประชาชนโดยรัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้การสนับสนุน และกำกับดูแล กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่อการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรประชาชน เป็นต้น

ดังนั้นในการจัดทำแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2540-2544) จึงได้กำหนดแนวคิดการพัฒนา มุ่งคืนความสำคัญในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ครอบครัวและชุมชน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการ ดูแลสวัสดิการสังคมของตนและครอบครัว โดยรัฐจะปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำ และเน้นหนักในการสนับสนุน และประสานงานให้มากขึ้น แนวคิดหลักในการพัฒนางานมีดังนี้

1. มองระบบของสังคมในการทำให้ประชาชนมีความสามารถเพียงพอในการปกป้อง คุ้มครอง ดูแลและป้องกันสมาชิกของสังคมให้ได้รับสวัสดิภาพ และรองรับสภาพปัญหาและความต้องการที่เกิดขึ้น

2. เน้นงานหลักที่จะป้องกัน แก้ไข และพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นการทำงานด้านทางมากกว่าปลายทาง อาศัยสหวิทยาการและความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนในการดำเนินงาน โดยสนับสนุนความคิดประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาท ทิศทาง นโยบาย และการดำเนินงานฯ

3. อยู่บนพื้นฐานในการสร้างให้ประชาชนมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ในระยะยาว โดยผู้นำ กลุ่มเป้าหมายและเครือข่ายจะต้องได้รับการเอาใจใส่ ส่งเสริมและสนับสนุน

ข. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง แนวทางการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม มีดังนี้

วิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล ศึกษาถึงผลกระทบของเด็กที่ถูกทารุณกรรม : มาตรการป้องกันและแก้ไข ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนที่เคยต้องคดี ผลการวิจัยพบว่า มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันเพียงลำพัง ไม่สามารถที่จะใช้คุ้มครองและป้องกันปัญหาการทำทารุณกรรมเด็กได้ สังคมจึงจะต้องหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมต่อไป⁴⁶

ในการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สภาการศึกษาไทยและคณะ เรื่อง การคุ้มครองเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กถูกกระทำทารุณ และเด็กถูกละเมิดสิทธิในสังคมไทย นอกจากจะเสนอเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กถูกกระทำทารุณ ยังได้กล่าวถึงข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นไว้กว้าง ๆ คือ การแก้ไขและเพิ่มเติมบรรดากฎหมายต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองของสิทธิเด็ก การสร้างเครือข่ายในการปฏิบัติงานด้านคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กให้ครบวงจรและมีความเข้มแข็ง การจัดหาครอบครัวทดแทน การวางแผนในการให้ความช่วยเหลือทุกชั้นตอน และเป็นไปตามความหนักเบาของปัญหา การส่งเสริมคุณภาพชีวิตและครอบครัวของประชาชนให้ดีขึ้น รวมทั้งจัดให้มีตัวบทกฎหมายกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพเฉพาะเกี่ยวกับเด็กอย่างชัดเจน⁴⁷

กิติพัฒน์ นนทบุรีมะดุลย์ ศึกษาเรื่อง ปัญหาการทารุณกรรมและการปล่อยปละละเลยเด็ก : แนวความคิด และความตระหนักต่อปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องได้แก่ แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ ครู ตำรวจ และนักกฎหมาย ให้ความสนใจต่อปัญหาการทารุณกรรมและการปล่อยปละละเลยเด็กอย่างผิวเผิน มีทัศนคติต่อการป้องกันแก้ไขและช่วยเหลือเด็กแตกต่างกันไปตามลักษณะการทำงานของแต่ละวิชาชีพที่มีความเกี่ยวข้องและใกล้ชิดเด็กที่แตกต่าง⁴⁸

อุไรวรรณ พันธุ์ประพันธ์ ศึกษาเรื่อง การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก : ปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า นโยบายการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กยังขาดความชัดเจน และปัจจัยด้านทัศนคติของพนักงานเจ้าหน้าที่ และความร่วมมือของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กในการเปลี่ยนท่าทีและวิธีปฏิบัติต่อเด็กเท่านั้น ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กกลุ่มนี้⁴⁹

สมลักษณ์ ขนอม ศึกษาเรื่อง การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเห็นว่า เด็กควรจะได้รับ การปกป้องคุ้มครองทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ทั้งนี้ได้ให้ความคิดเห็นต่อมาตรการทางด้านกฎหมายของไทยที่มีอยู่ว่าอาจจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และรับเอามาตรการของต่างประเทศมาช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมในครอบครัวด้วย นอกจากนี้ หน่วยงานที่ทำงานด้านนี้ควรมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการที่จะช่วยเหลือเด็ก บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องมีการประสานงานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด มีมาตรการการช่วยเหลือฟื้นฟูและการป้องกันพร้อมๆ กันไปด้วย รวมถึงมาตรการทางด้านสังคมสงเคราะห์ให้มีผลงานในทางปฏิบัติ เช่น การเพิ่มบุคลากรทางด้านสังคมสงเคราะห์ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน⁵⁰

จรรย์ยา นิตยสุวรรณ ได้ทำการศึกษาทัศนะของนักวิชาการต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ ไม่เห็นด้วยว่าการทารุณกรรมเด็กเพียงเกิดในสังคมไทย และไม่เห็นด้วยว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่ยังรอต่อไปได้ ด้านนโยบายการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจจนเกินไป และเห็นด้วยว่าความคิดความเชื่อเรื่อง “เด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่” มีส่วนที่เป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการให้การช่วยเหลือเด็กให้พ้นจากการถูกทารุณกรรม

ส่วนการปฏิบัติงานในหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนนั้น นักวิชาการมีความคิดเห็นว่าการดำเนินงานของทั้งสองฝ่ายยังมีลักษณะการทำงานแบบต่างคนต่างทำ ขาดการประสานงานกัน การจัดบริการสังคมต่าง ๆ แก่เด็กและครอบครัวยังมีอยู่อย่างไม่ทั่วถึง⁵¹

นาถวดี พักคง ได้ทำการวิจัยเรื่อง มาตรการคุ้มครองเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัว⁵² ได้กล่าวถึง มาตรการคุ้มครองเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัวในต่างประเทศ แบ่งเป็น 3 มาตรการ ดังนี้

1. มาตรการทางอาญา เช่น ในสหรัฐอเมริกา นำเสนอโดยกล่าวว่า จะมีบทบัญญัติกฎหมายอาญา ที่กล่าวถึงความผิดที่บิดามารดา หรือผู้ใช้อำนาจปกครองทำร้ายเด็ก จะพิจารณาคดีในศาลเยาวชน ศาลครอบครัว เป็นกระบวนการทางศาลที่มีลักษณะเป็นการปกป้องครอบครัว และรักษาเสถียรภาพของครอบครัว

2. กฎหมายแจ้งเหตุ เช่น สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย จึงมีบทบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุกำหนดให้นักวิชาชีพที่ใกล้ชิดกับเด็ก ที่พบว่าเด็กถูกทำร้าย หรืออยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่อการถูกทำร้ายมีหน้าที่ต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบทราบเพื่อเข้าคุ้มครองเด็กได้อย่างรวดเร็ว

3. ในด้านมาตรการทางแพ่ง จากเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจะเกิดอันตรายกับเด็ก เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปคุ้มครองชั่วคราว โดยการแยกตัวเด็กออกมา เช่นในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาหรือโดยคำสั่งศาล

ทั้งนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า

1. ในคดีอาญาที่บิดามารดาหรือผู้ใช้อำนาจปกครองทำร้ายเด็ก ควรอยู่ในเขตอำนาจในการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว
2. กรณีเด็กอยู่ในภาวะใกล้อันตรายหรือน่าเชื่อว่าจะได้รับอันตราย ควรนำมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้เพื่อเป็นการป้องกัน
3. ควรกำหนดให้หน่วยงานของรัฐ เช่น กรมประชาสงเคราะห์ หรือหน่วยงานเอกชน ซึ่งได้รับการรับรองโดยรัฐ ให้มีอำนาจในการดำเนินการขอถอนอำนาจปกครอง
4. ควรกำหนดให้นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในกรณีดังกล่าวเป็นบุคคลที่ต้องมีหน้าที่แจ้งเหตุให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นผู้รายงานต่อพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการถอนอำนาจปกครอง หรือนำมาตรการใด ๆ เพื่อคุ้มครองเด็ก

ธรรมนูญ เหล่าสกุลพร ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม⁵³ พบว่า ที่มาของงาน (Case) คือ ผู้เสียหายหรือผู้เกี่ยวข้องเข้ามาขอความช่วยเหลือ ผู้ประสบเหตุนำเรื่องราวเข้าขอความช่วยเหลือ การส่งต่อจากหน่วยงานอื่น และการรับประสานงานให้ปฏิบัติงานร่วม ซึ่งหน่วยงานแต่ละแห่งจะมีที่มาของงานต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยเรื่องความเป็นที่รู้จักแพร่หลายของหน่วยงาน ปัจจัยเรื่องการปฏิบัติงานของหน่วยงาน และปัจจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจของประชาชนและสังคม

สำหรับการให้ความช่วยเหลือจะแบ่งขั้นตอนการช่วยเหลือเป็น 4 ชั้น อันมีชั้นการศึกษา ชั้นการประสานงานแบบสหวิชาชีพและดำเนินการทางกฎหมายขั้นต้น ชั้นการเข้าสู่การดำเนินคดีในชั้นศาล และชั้นการติดตามผลหลังการดำเนินคดี ซึ่งในแต่ละชั้นนักสังคมสงเคราะห์แต่ละคนก็ปฏิบัติงานต่างกัน นักสังคมสงเคราะห์จะใช้เทคนิคในการปฏิบัติงานดังนี้ คือ เทคนิคในการแสวงหาข้อเท็จจริง เทคนิคในการให้คำปรึกษาและเทคนิคในการส่งต่อ (Refer Case)

ส่วนข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ ว่าจะต้องสร้างความชัดเจนของการปฏิบัติงานให้มีมากขึ้น ให้มีการส่งเสริมการประสานงานและทำงานเชิงสหวิชาชีพ มีการสร้างเครือข่ายสนับสนุนการปฏิบัติงาน อีกทั้งให้จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน และให้ความสนใจในการบำบัดแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำทารุณกรรมเพิ่มมากขึ้น

จิราภา ชมชื่นจิตต์ ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็ก จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การปฏิบัติงานของศูนย์เป็นการปฏิบัติงานสหวิชาชีพ คือ ประกอบด้วยบุคลากรสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและมีความชำนาญเฉพาะทาง นอกจากนี้

นี้ยังมีบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมทีมในกรณีเฉพาะที่แตกต่างกัน ซึ่งแต่ละวิชาชีพจะมีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบแตกต่างกันไปตามภารกิจของหน่วยงานหลักที่ตนเองสังกัดอยู่ โดยมีศูนย์กลางในการปฏิบัติงานซึ่งได้มอบหมายให้วิชาชีพสังคมสงเคราะห์เป็นกลางในการประสานงาน ทั้งนี้มีรูปแบบหรือลักษณะของการปฏิบัติงานร่วมกัน 2 รูปแบบ คือ การประสานงานหรือส่งต่อข้อมูลซึ่งกันและกัน และรูปแบบการร่วมประชุมทีมเพื่อปรึกษาหาแนวทางในการช่วยเหลือร่วมกัน ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่า การปฏิบัติงานเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ เป็นงานที่หลายฝ่ายต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง และบุคลากรในทุกสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ซึ่งจากผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงาน และก่อให้เกิดผลสำเร็จในการทำงาน⁵⁴

จากผลการศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการทารุณกรรมเด็ก พบว่าหลายฝ่ายให้ความสำคัญกับปัญหานี้กันมากขึ้นและมองเห็นว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนควรได้รับการแก้ไข และร่วมมือกันอย่างจริงจังของวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าในปัจจุบันการทำงานของวิชาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมนั้น ยังไม่สามารถประสานงานกันได้ดีเท่าที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะการประสานงานภายนอกหน่วยงานและการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งได้มีการแสดงทัศนะว่าหากมีการประสานงานกันที่ดีได้นั้น จะสามารถให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 3

หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกละเมิด

จากการศึกษาของสมลักษณ์ ขนอม พบว่า รูปแบบการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกละเมิด ประกอบด้วย การดำเนินงานของ 3 กระบวนการหลัก ได้แก่ กระบวนการทางด้านการแพทย์ กระบวนการทางด้านสังคมสงเคราะห์ และกระบวนการยุติธรรม⁵⁵

กระบวนการทางด้านการแพทย์ ประกอบด้วยบุคลากรทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญ ได้แก่ กุมารแพทย์ สูตินรีแพทย์ แพทย์นิติเวช จิตแพทย์เด็ก นักจิตวิทยา และพยาบาล ในส่วนนี้จะเป็หน่วยงานแรกที่ระบุชี้ชัดเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อเด็ก เพื่อกำหนดว่าเด็กควรจะได้รับ การคุ้มครองและบำบัดฟื้นฟูอย่างไร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงพยาบาล สำนักงานสาธารณสุข รวมถึงศูนย์บริการสาธารณสุขต่าง ๆ เป็นต้น

กระบวนการทางด้านสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์ รวมถึงนักสังคมสงเคราะห์ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้จะเป็ผู้ดำเนินการหาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติเด็ก ครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคม เพื่อสนับสนุนการทำงานด้านการบำบัดฟื้นฟูและการดำเนินการด้านกฎหมาย โดยจะใช้ข้อมูลดังกล่าวมาทำการประเมินเด็กและครอบครัว เพื่อกำหนดแผนการช่วยเหลือและกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่เด็กที่ถูกละเมิดต่อไป

กระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วยบุคลากรในด้านกฎหมาย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ นักกฎหมาย พนักงานอัยการ และผู้พิพากษา ซึ่งจะเป็ผู้ดำเนินการตั้งแต่การรวบรวมพยานหลักฐาน การพิจารณาดำเนินคดีจนถึงสิ้นสุดกระบวนการยุติธรรม สำหรับหน่วยงาน